



Zavod Republike Slovenije  
za zaposlovanje

# Mladi in trg dela

Pripravil: Zavod RS za zaposlovanje

Ljubljana, marec 2021

## Kazalo vsebine

1	Makroekonomske razmere .....	3
1.1.	Gospodarska gibanja .....	3
1.2.	Demografska gibanja .....	3
2	Vključenost mladih v izobraževanje .....	6
3	Delovna aktivnost mladih.....	9
4	Brezposelnost mladih .....	10
4.1.	Definicija registrirane brezposelne osebe.....	10
4.2.	Gibanje števila brezposelnosti mladih .....	11
4.3.	Brezposelni mladi po razlogu prijave.....	13
4.4.	Brezposelni mladi po razlogu odjave.....	14
4.5.	Strukturne značilnosti mladih .....	17
4.6.	Zaposlovanje brezposelnih mladih .....	21
4.7.	Stopnja brezposelnosti mladih .....	22
5	Vključevanje mladih v ukrepe na trgu dela in izvajanje Jamstva za mlade.....	22
5.1.	Vseživljenjska karierna orientacija .....	23
5.2.	Posredovanje in zaposlovanje mladih .....	25
5.3.	Programi aktivne politike zaposlovanja .....	26
6	Mednarodna primerjava brezposelnosti mladih .....	28
6.1.	Anketna brezposelnost mladih .....	29
7	Povzetek in priporočila .....	31
7.1.	Priporočila.....	32
8	Viri in literatura .....	34

## 1 Makroekonomske razmere

### 1.1. Gospodarska gibanja

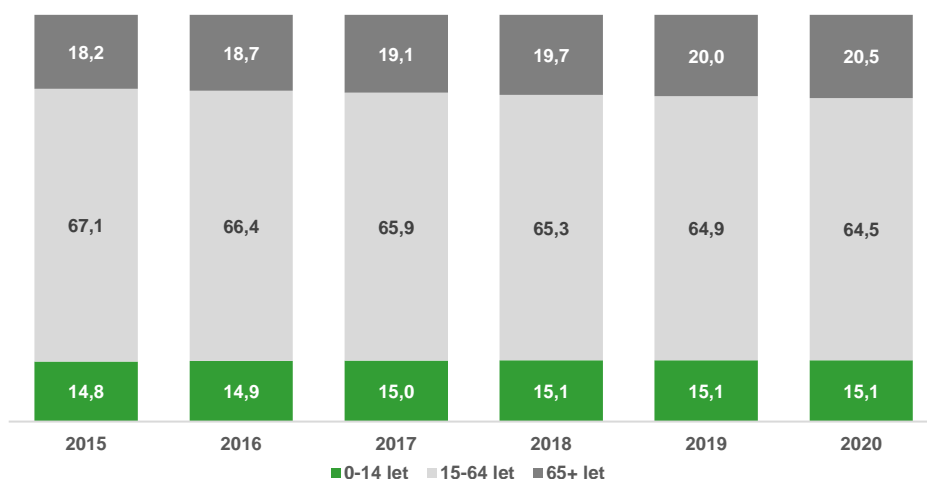
Obdobje od 2015 do 2020 lahko z vidika gospodarske aktivnosti razdelimo na dve obdobji. Od leta 2015 do 2019 je slovensko gospodarstvo raslo, v tem obdobju je bila najnižja gospodarska rast v letu 2015, ko je znašala 2,2 %, do leta 2017 je porasla na 4,8 % in se v 2019 umirila na 3,2 %. Razmere so se bistveno spremenile v letu 2020, ko je bila v marcu razglašena epidemija Covid-19. Zaščitni ukrepi za zajezitev koronavirusa so povzročili občutno zmanjšanje gospodarske aktivnosti. Zlasti so bile prizadete dejavnosti, kjer je poslovanje močno oteženo oz. omejeno zaradi fizičnega distanciranja in drugih ukrepov za zajezitev prenosa virusa med zaposlenimi in strankami (npr. v gostinstvu, turizmu in z njima povezanimi dejavnostmi, športnih, rekreacijskih, razvedrilnih, kulturnih dejavnostih, drugih osebnih storitvenih dejavnostih kot npr. frizerska in kozmetična dejavnost itd.). Po prvi oceni Statističnega urada RS podatki kažejo, da se je v letu 2020 BDP zmanjšal za 5,5 % glede na 2019. Urad za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) v Zimski napovedi gospodarskih gibanj 2020 napoveduje, da se bo BDP že v letu 2021 okrepil in realno porasel za 4,3 %, v letu 2022 pa za 4,4 %. Okrevanje je seveda odvisno od uspešne zajezitve epidemije, kar lahko pričakujemo do poletja 2021, predvsem zaradi rahljanja zaščitnih ukrepov in vpliva cepljenja. Najhitrejše okrevanje lahko pričakujemo v dejavnostih, kjer že sedaj vpliv zaščitnih ukrepov na poslovanje ni tako izrazit (npr. gradbeništvo, predelovalne dejavnosti), določene omejitve oz. vpliv pa bodo zaščitni ukrepi še vedno imeli na področje gostinstva, turizma, športa, kulture, osebnih storitev, razvedrilnih dejavnosti ipd.

### 1.2. Demografska gibanja

Staranje prebivalstva je problematika, s katero se srečuje večina razvitih družb. UMAR v Poročilu o razvoju 2020 ugotavlja, da je v Sloveniji sistem socialne zaščite premalo prilagojen demografskim spremembam. Poleg dolgoročne javnofinančne vzdržnosti demografska gibanja predstavljajo izziv tudi za trg dela, saj bo potrebno poskrbeti za zagotovitev zadostnega obsega delovne sile, kar ob večji vključenosti starejših na trg dela in zaposlovanju tuje delovne sile pomeni tudi večjo skrb za uspešno integracijo mladih na trg dela. Prebivalstvo se stara, ko narašča delež starejših (stari 65 let in več) v prebivalstvu, na drugi strani pa se zaradi prenizke rodnosti rojeva vedno manj otrok in se posledično zmanjšuje delež starih do 15 let. Rodnost se je tako v Sloveniji kot večini evropskih držav v zadnjih desetletjih že znižala na raven, ki ne zadošča več za enostavno reprodukcijo prebivalstva, kar pomeni, da ženska v rodni dobi rodi v povprečju 2,1 otroka.

Prebivalstvo lahko v grobem razdelimo v tri skupine: na mlade, ki še niso dopolnili 15 let, delovno sposobne v starosti od 15 do 64 let ter na stare, torej osebe, ki so že dopolnile 65 let. Podatki SURS-a za 1. julij 2020 kažejo, da je imela Slovenija 2.100.126 prebivalcev, večino so predstavljali delovno sposobni (1.353,6 tisoč oz. 64,5 %), sledijo starejši (429,9 tisoč oz. 20,5 %) in mladi (316,7 tisoč oz. 15,1 %). Na prvi pogled starostna struktura prebivalstva deluje ugodno, delovno sposobni predstavljajo skoraj dve tretjini prebivalstva, a pomembno je tudi, da si pogledamo trende skozi daljše obdobje. Delež mladih nekoliko narašča; od leta 2015 je porasel s 14,8 % na 15,1 %; vendar je to predvsem posledica izrazito nizke rodnosti v devetdesetih in povečanja rojstev po letu 2000. Opazna je konstantna rast deleža starejših, v opazovanem obdobju je porasel za 2,3 odstotne točke na 20,5 %. Postopno se krči delež delovno sposobnega prebivalstva; leta 2015 so predstavljali še 67,1 % prebivalstva, leta 2020 pa 64,5 %.

**Slika: Starostna struktura prebivalstva Slovenije, 2015–2020**

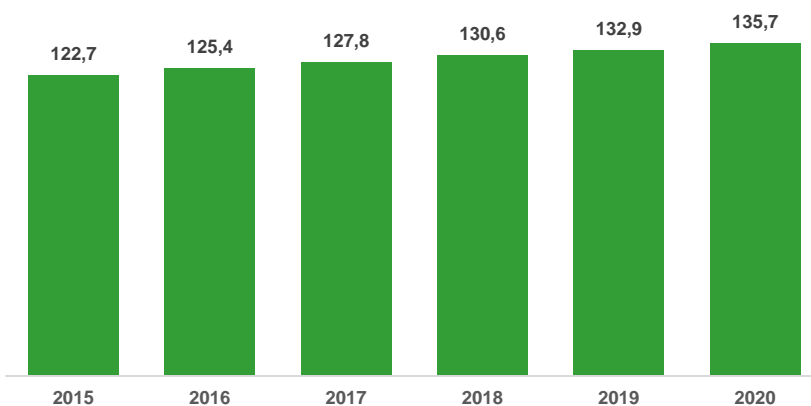


Vir: SURS, 2021.

Najobsežnejšo skupino prebivalstva predstavljajo delovno sposobni prebivalci, torej v starosti do 15 do 64 let. Sredi leta 2020 jih je bilo 1,354 milijona, kar je 29,8 tisoč manj kot sredi leta 2015. Zlasti hitro pa se zmanjšuje število mlajših kategorij delovno sposobnih. Od leta 2015 do 2020 se je najbolj zmanjšalo število prebivalcev v starosti od 25 do 29 let, in sicer za 16,5 tisoč oseb oz. 12,7 %. V letu 2020 je bilo teh oseb 113,5 tisoč, manjše petletne skuine so predstavljali le še stari od 20 do 24 in 15 do 19 let. Slednjih je bilo le 93,7 tisoč. Pri starejših skupinah upad ni tako velik, v treh starostnih skupinah (40-44 let, 55-59 let in 60-64 let) pa je število poraslo.

Demografske spremembe spremljamo tudi z indeksom staranja prebivalstva. Ta primerja število prebivalcev v starosti 65 let in več ter mladih v starosti do 15 let. Če ima država več starega prebivalstva kot mladega, je indeks večji od 100. Po podatkih SURS-a je bilo na dan 1. julija 2020 na 100 mladih v Sloveniji 135,7 starih. Podatki za pretekla obdobja kažejo, da indeks narašča. V letu 2015 je ta indeks znašal še 122,7, s staranjem prebivalstva pa konstantno narašča. Nižji od 100 je bil indeks nazadnje v letu 2002.

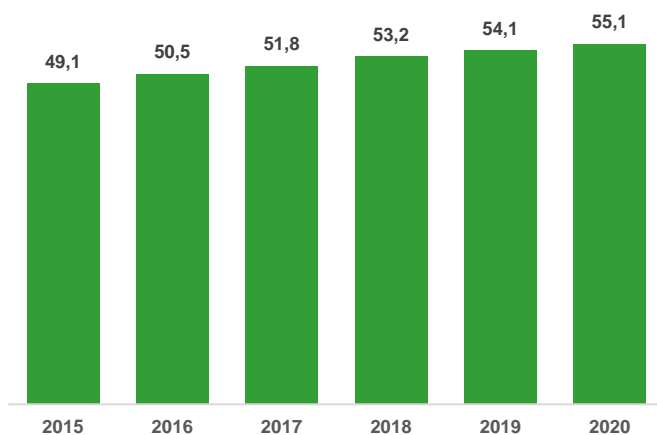
**Slika: Indeks staranja prebivalstva, 2015–2020 (1. julij)**



Vir: SURS, 2021.

Z vidika trga dela je zanimiv še drugi kazalnik, in sicer koeficient starostne odvisnosti. Ta pove, koliko mladih (ali starih) je odvisnih od 100 delovno sposobnih. SURS izračunava tri koeficiente, in sicer za stare, mlade in skupnega za obe skupini. V letu 2015 je bil ta koeficient še 49,1, že v letu 2016 pa je porasel prek 50 in se do leta 2020 dvignil na 55,1.

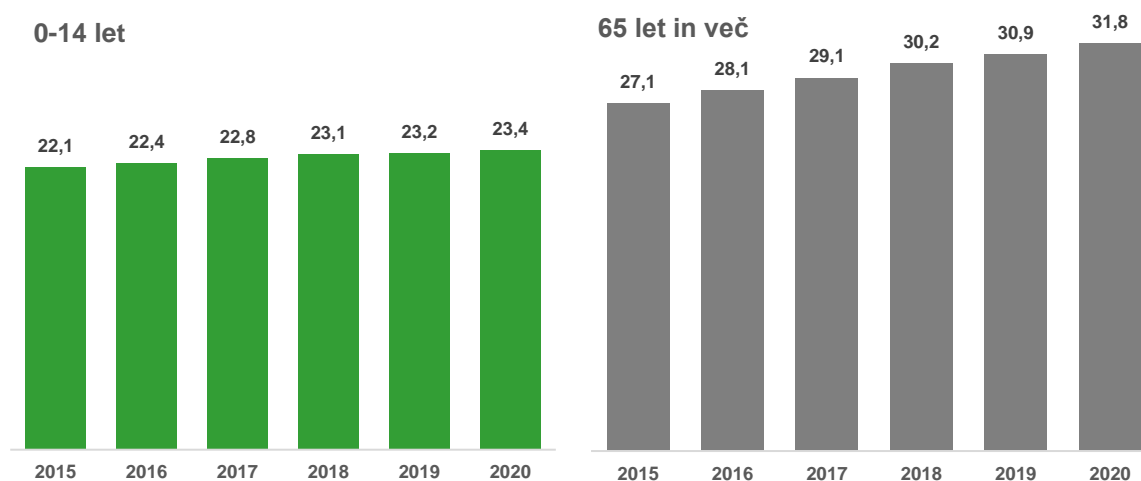
**Slika: Skupni koeficient starostne odvisnosti, 2015–2020 (1. julij)**



Vir: SURS, 2021.

Zanimiva pa je primerjava, katera skupina v večji meri prispeva k rasti tega koeficienta. Na naslednji sliki sta predstavljena koeficienta za mlade in stare posebej. Opazimo lahko, da koeficient za starejše iz leta v leto narašča. Če je bil še v letu 2015 27,1, se je v zadnjih letih dvignil nad 30 in je bil v letu 2020 že 31,8. Drugačno je gibanje koeficienta starostne odvisnosti mladih. Ta od leta 2015 rahlo narašča, kar je predvsem posledica nekoliko večje rodnosti v obdobju po letu 2000. Sredi leta 2020 je bil koeficient starostne odvisnosti mladih 23,4.

**Slika: Skupni koeficient starostne odvisnosti mladih in starih, 2015–2020 (1. julij)**



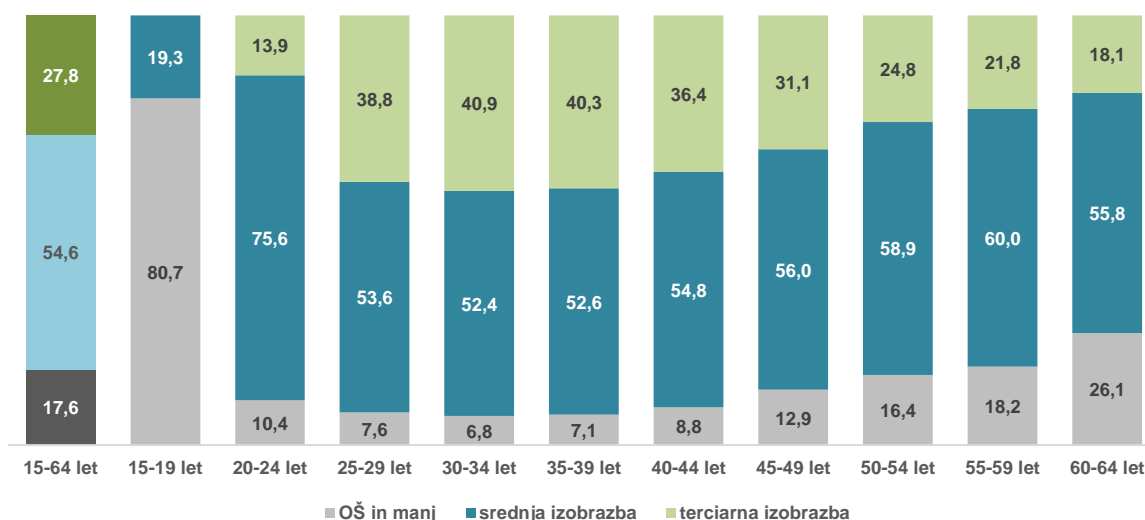
Vir: SURS, 2021.

Kakšne so napovedi za prihodnje? Projekcije prebivalstva pripravlja Eurostat, zadnja, ki je na razpolago, je EUROPOP2019, podatki pa so objavljeni tudi na spletni strani SURSa. Po napovedih Eurostata bo prebivalstvo Slovenije še nekaj let naraščalo, za leto 2024 so napovedali 2.115,6 tisoč prebivalcev, po tem letu pa naj bi se počasi zmanjševalo in v letu 2040 naj bi jih bilo 2.081,6 tisoč. Precejšnje pa bodo strukturne spremembe. Delež mladih se bo začel zmanjševati, leta 2040 naj bi predstavljali 12,6 % prebivalstva. Hitreje bo rasel delež starih, leta 2040 naj bi znašal že 27,8 %. Za delovno sposobne je napovedano še nadaljnje krčenje, leta 2040 naj bi jih bilo samo še 59,6 %. Posledično so neugodne tudi napovedi za koeficiente starostne odvisnosti. Skupni naj bi se do leta 2040 dvignil na 67,8, koeficient starostne odvisnosti mladih naj bi še nekoliko upadel (na 21,1 v letu 2040), medtem ko bo do tega leta koeficient starih porasel na 46,7.

## 2 Vključenost mladih v izobraževanje

**Izobrazbena struktura prebivalstva se spreminja počasi**, zato je za analizo sprememb potrebno upoštevati širši časovni okvir. Najprej si oglejmo najnovejše podatke o izobrazbeni strukturi delovno sposobnega prebivalstva v začetku leta 2020. Podatki SURSa kažejo, da so mladi nadpovprečno izobraženi. Več kot polovica delovno sposobnega prebivalstva je v začetku leta 2020 imela srednješolsko izobrazbo, dobra četrtina jih je imela terciarno izobrazbo, najmanj pa jih je imelo dokončano osnovno šolo ali manj. Slika je precej drugačna, ko primerjamo različne petletne starostne razrede. Pričakovano je med mladimi do 19 let največ oseb, ki imajo samo osnovno šolo, med starimi od 20 do 24 let pa srednjo izobrazbo. V tej starosti je večina mladih še v srednjih šolah in na univerzah, v drugi polovici 20. let pa večina že zaključi terciarno izobraževanje in delež te ravni močno poraste. Med starimi od 25 do 29 je bil v začetku leta 2020 ta delež 38,8 %, v naslednjih dveh pa že več kot 40 %. To je posledica velikega povečanja vključevanja v terciarno izobraževanje že v devetdesetih letih. Z naraščanjem starosti delež terciarno izobraženih upada, med starimi 50-54 let je bil približno četrtinski. Na drugi strani narašča delež oseb s srednjo izobrazbo, zlasti pa z osnovnošolsko. Ta je v mlajših kategorijah pod 10 %, najnižji je bil lani v starostni skupini od 30 do 34 let, najvišji pa pričakovano v starostni skupini od 60 do 64 let.

**Slika: Delovno sposobno prebivalstvo po petletnih starostnih razredih in izobrazbi, 1.1.2020**

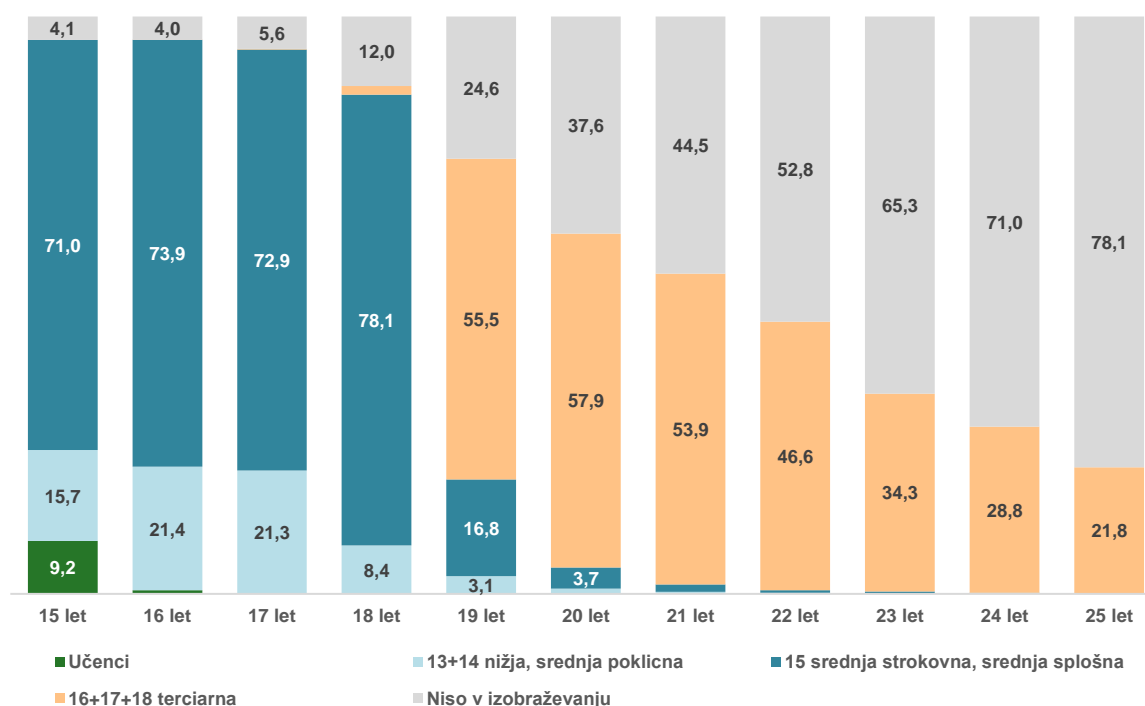


Vir: SURS, 2021.

V petletnem obdobju spremembe niso tako opazne, vendar do določenih razlik vseeno pride. V delovno sposobno prebivalstvo prehajajo mlajše, bolj izobražene generacije, s trga dela pa se umikajo starejše generacije, kjer je delež oseb z osnovnošolsko izobrazbo, pa tudi srednješolsko, nadpovprečen. V obdobju petih let se delež oseb s srednješolsko izobrazbo ni bistveno spremenil, v letu 2015 je bil 55,0 %, v letu 2020 pa 54,6 %. Precej se je zmanjšal delež oseb z osnovnošolsko izobrazbo, iz 21,2 % na 17,6 %, na drugi strani pa je porasel delež terciarno izobraženih, s 23,8 % na 27,8 %. Tudi v prihodnje lahko pričakujemo naraščanje deleža terciarno izobraženih, delno na račun srednješolske izobrazbe, predvsem pa zaradi zmanjševanja deleža oseb z osnovnošolsko izobrazbo. Tudi znotraj srednješolske izobrazbe se dogajajo spremembe, glede na visok delež mladih, ki zaključijo srednjo strokovno oz. splošno raven, se zmanjšuje delež prebivalcev s poklicno izobrazbo.

To potrjujejo tudi podatki o vključenosti mladih v srednje in terciarno izobraževanje. V naslednjem grafikonu so prikazani podatki za šolsko leto 2019/2020, in sicer delež prebivalstva Slovenije v določeni starosti, glede na vključitev v formalno izobraževanje. V prvem stolpcu so predstavljeni prebivalci, stari 15 let. Vidimo lahko, da je večina, to je 71,0 %, vključena v srednje strokovne oz. splošne šole, 15,7 % obiskuje poklicno šolo, 9,2 % jih zaključuje osnovno šolo, 4,1 % pa ne obiskuje več formalnega izobraževanja. Z naraščanjem starosti se struktura spreminja, med 18 letniki je večina še vedno v srednji šoli, 19 letniki pa so že pretežno vključeni v terciarno izobraževanje. S starostjo narašča delež mladih, ki niso več vključeni v izobraževanje. V starosti 21 let jih 44,5 % ni bilo več v formalnem izobraževanju, v starosti 22 let pa je delež šolajočih prvič nižji od polovice.

**Slika: Delež prebivalstva, vključenega v formalno izobraževanje po dopoljnjeni starosti in ravni izobraževanja (Klasius SRV), šolsko leto 2019/20**



Vir: SURS, 2021.

Z vidika trga dela je zaskrbljujoč trend vključevanja v nižje in srednje poklicno izobraževanje. Podatki kažejo, da je dobra petina generacije v starosti 16 in 17 let vpisana v poklicne šole. Ob dejstvu, da delodajalci še vedno pogosto iščejo kader s poklicno izobrazbo, trg dela pa zapuščajo starejši, ki zasedajo ta delovna mesta, se bo v prihodnje še nadalje poglobljalo neskladje med ponudbo in povpraševanjem na poklicni ravni. Več pozornosti je potrebno nameniti tudi spodbujanju vključevanja v

poklicno izobraževanje in promociji vajeništva. Svet dela, zahteve in pogoji opravljanja določenih poklicev se hitro spreminjajo in za marsikateri poklic veljajo stereotipi, ki bi jih z boljšim poznavanjem lahko odpravili. To velja tudi za svetovalne delavce in učitelje v šolah. Smiselno bi bilo oblikovati programe, ki bi ponujali organizirane ogledе poklicev, ki bi učencem, predvsem pa njihovim staršem, te poklice približalo in prispevalo k povečevanju vpisa. Primerjava z drugimi državami kaže tudi, da je v državah, kjer je kot način izobraževanje še vedno „živo“ vajeništvo, brezposelnost med mladimi veliko nižja brezposelnost kot v državah, kjer sistema vajeništva ni oz. ne deluje.

V šolskem letu 2019/20 je bilo v poklicne šole vpisanih 13.288 dijakov, v srednje tehniške šole 34.199, v gimnazije pa 25.251 dijakov. Največ dijakov je vključenih v gimnazije, zato ne preseneča dejstvo, da so glede na področje izobraževanja s 34,7 % dijakov na prvem mestu osnovne in splošne izobraževalne aktivnosti. Četrtnina dijakov se izobražuje na področju tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva, sledijo transport, varnost, gostinstvo in turizem ter osebne storitve. Ob tem moramo upoštevati, da na srednješolski ravni ni možno šolanje na vseh prikazanih področjih, zlasti je omejeno srednje poklicno izobraževanje. V tem se ni možno izobraževati na področju izobraževalnih znanosti, naravoslovja, matematike in statistike, zelo nizek pa je vpis v programe s področja umetnosti in humanistike, informacijskih in komunikacijskih tehnologij.

**Slika: Dijaki po področju izobraževanja (Klasius P16), šolsko leto 2019/20**



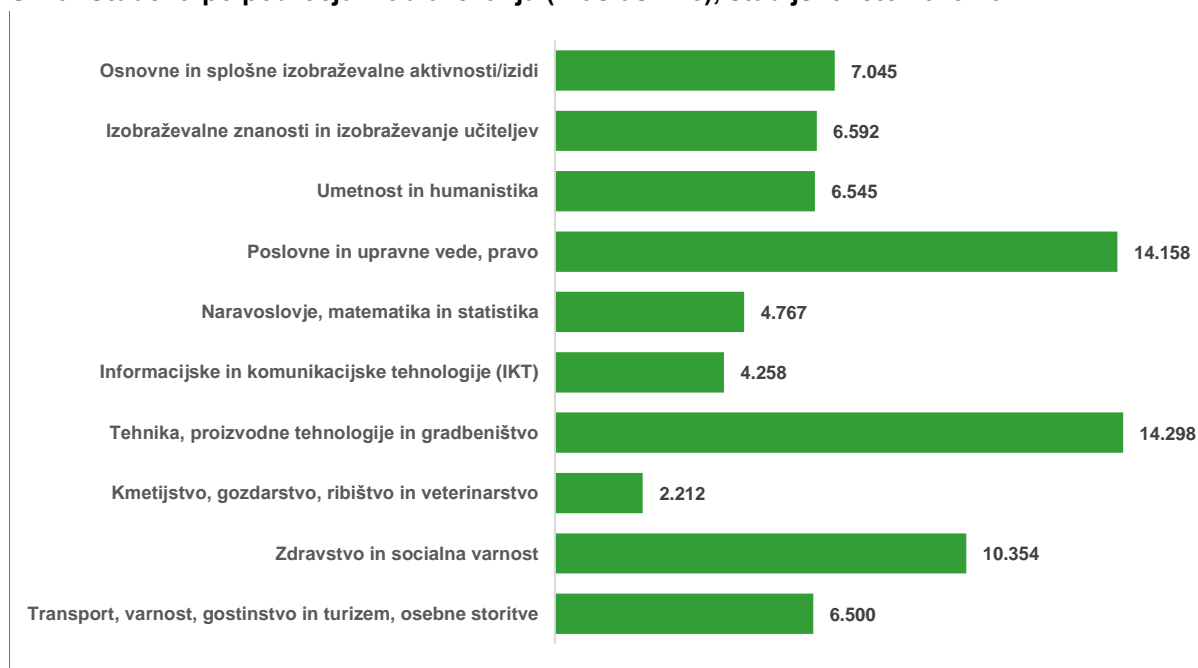
Vir: SURS, 2021.

V časih, ko še ni bilo tako visoke brezposelnosti, je bila vloga Zavoda na področju karijerne orientacije, svetovanja, bistveno večja, kot je danes. Karierni svetovalci Zavoda so izvajali predavanja o izbiri poklica za učence, starše, testirali sposobnosti učencev, izvajali anketiranja o izbiri poklica, sodelovali na timskih sestankih skupaj s šolsko svetovalno službo, učitelji in šolskimi zdravniki glede nadaljnjega vpisa v srednjo šolo in po potrebi še individualno svetovali posameznim učencem. Na ta način so bili tudi svetovalni delavci, učitelji in starši bolje obveščeni o dogajanju na trgu dela. Zavod je bil tudi glavni izvajalec štipendiranja v državi, saj je poleg podeljevanja republiških in Zoisovih štipendij pripravljaval tudi razpise kadrovske štipendije in bil tako tudi na tem področju povezan z delodajalci. Poznavanje delodajalcev in prosilcev za štipendije je prav tako pomagalo v svetovanju pri izbiri izobraževanja oz. zagotavljanje primerne kadra delodajalcem. Večjo vlogo je Zavod na področju kariernega svetovanja spet dobil z ZUTD, saj je po tem zakonu ena od dveh storitev za trg dela ravno vseživljenjska karierna orientacija.



Slika po področjih izobraževanja pa je pri študentih drugačna. V šolskem letu 2019/20 je bilo največ študentov vključene v programe s področja tehnike, proizvodnih tehnologij in gradbeništva ter poslovnih in upravnih ved ter prava. Tretje najboljše področje predstavlja zdravstvo in socialna varnost, sledijo pa osnovne in splošne izobraževalne aktivnosti, izobraževalne znanosti in izobraževanje učiteljev, umetnost in humanistika ter transport, varnost, gostinstvo in turizem, osebne storitve. Na drugi ravni Klasiusa P16 pa lahko bolj podrobno pogledamo, katera so področja z največ študenti. Na prvem mestu je 091 Zdravstvo (10,9 % študentov), sledi 071 Tehnika (10,6 %), 011 Izobraževalne znanosti in izobraževanje učiteljev (9,1 %), 048 Interdisciplinarne izobraževalne aktivnosti/izidi, pretežno poslovne in upravne vede, pravo (8,4 %), 041 Poslovne in upravne vede (7,1 %) ter 031 Družbene vede in vedenjske znanosti (6,2 %). Za karierno orientacijo študentov skrbijo univerzitetni Karierni centri. V svoje delo vključujejo tudi svetovanje za prehod na trg dela.

**Slika: Študenti po področju izobraževanja (Klasius P16), študijsko leto 2019/20**

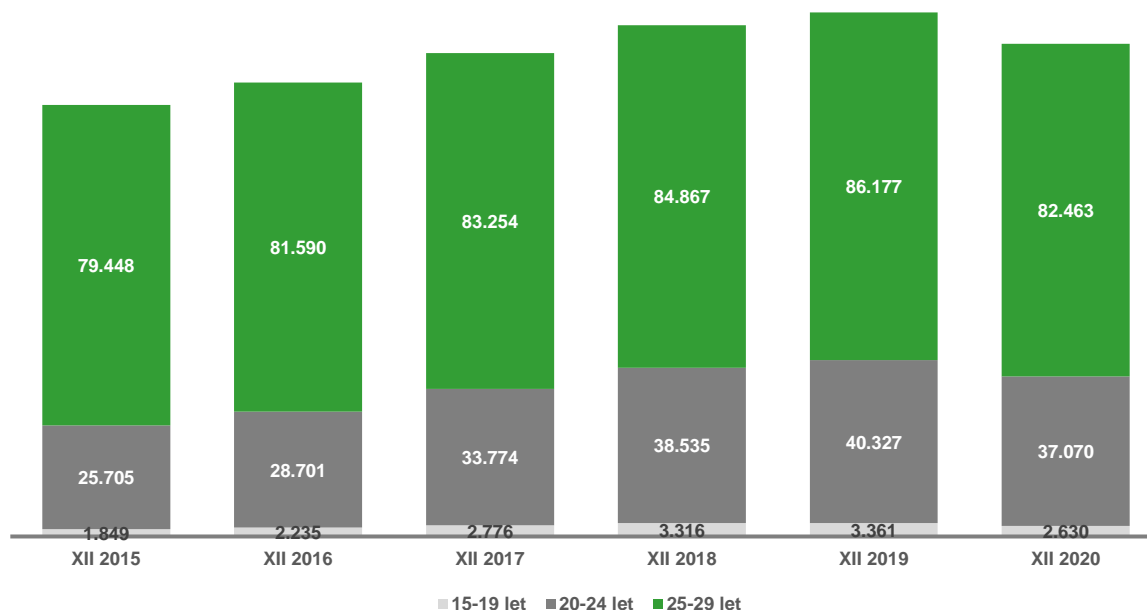


Vir: SURS, 2021.

### 3 Delovna aktivnost mladih

Mladi na trg dela večinoma vstopajo po končanem šolanju (če odmislimo močno razširjeno študentsko delo), večina mladih prične z aktivnim iskanjem zaposlitve po dopoljenem dvajsetem letu starosti, še bolj izrazito pa v drugi polovici dvajsetih let. V naslednji sliki so predstavljeni podatki o mladih, ki so delovno aktivni po registrskih virih, kar pomeni da so zaposleni oz. samozaposleni po podatkih Statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva. Opazno je, da zaradi vključenosti v izobraževanje, med delovno aktivnimi skoraj ni mlajših od 20 let; konec leta 2015 jih je bilo 1.849, konec leta 2019 se je zvišalo na 3.361, do konca leta 2020 pa je (tudi na račun Covid-19 krize) ponovno padlo na 2.630. Nekaj nad 37 tisoč delovno aktivnih je bilo starih od 20 do 24 let, več kot 80 tisoč pa starih od 25 do 29 let (SURS, 2021).

**Slika: Mladi delovno aktivni po petletnih starostnih skupinah, 2015–2020, stanje konec leta**



Vir: SURS, 2021.

V grafu vidimo izrazito gospodarsko okrevanje po obdobju krize, ki se je močno odrazila na slovenskem trgu dela. Obdobje znatnega okrevanja in večanja delovno aktivnega prebivalstva beležimo med leti 2015 in 2019 (prirastek celotnega delovno aktivnega prebivalstva leta 2019 je bil v primerjavi z 2015 12-odstotni). V letu 2020 je svetovna pandemija povzročila upad gospodarske aktivnosti in zmanjšanje delovno aktivnega prebivalstva. Zmanjšanje celotnega delovno aktivnega prebivalstva je bilo med leti 2019 in 2020 1,1-odstotno. V enakem obdobju pa se je število delovno aktivnih mladih zmanjšalo za 5,9 %. Krizi leta 2020 navkljub se je število delovno aktivnih mladih v zadnjih petih letih povečalo, in sicer za +14,2 % oziroma iz 107 tisoč na 122 tisoč. Povečanje celo presega povečanje celotnega delovno aktivnega prebivalstva (+10,9 %). Videti je, da se v skupini mladih delovno aktivnih gospodarske fluktuacije intenzivneje odražajo, saj so v času gospodarskega okrevanja po kriznem obdobju mladi še bolj zaposlovali, hkrati pa jih je tudi ponoven upad gospodarstva zaradi pandemije še bolj prizadel. Mladi, ki šele vstopajo na trg dela, se namreč pogosteje kot druge starostne skupine poslužujejo fleksibilnih oblik dela, zaradi česar so v času krize pogosto prvi, ki jih delodajalci odpustijo.

## 4 Brezposelnost mladih

### 4.1. Definicija registrirane brezposelne osebe

Pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, da se šteje med registrirane brezposelne, opredeljuje Zakon o urejanju trga dela, in sicer v II. poglavju tega zakona (ZUTD, 2021). V 8. členu je opisana definicija brezposelne osebe. Za brezposelno osebo se tako šteje iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na Zavodu, aktivno išče zaposlitve in je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitve, ki mu jo ponudi Zavod ali drugi izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter:

- ni v delovnem razmerju;
- ni samozaposlen;
- ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu;
- ni kmet;

- ni upokojenec;
- nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let.

Za brezposelno osebo po tem zakonu se štejejo tudi tujec z državljanstvom države, ki ni članica EU ali EGP ali Švicarske konfederacije in ima osebno delovno dovoljenje z veljavnostjo treh let ali za nedoločen čas, tujec z osebnim delovnim dovoljenjem, izdanim osebi z začasno zaščito oziroma prosilcu za mednarodno zaščito, ter tujec, ki na podlagi sklenjenega mednarodnega sporazuma ali ob upoštevanju načela vzajemnosti izpolnjuje pogoje za pridobitev pravice do denarnega nadomestila med brezposelnostjo, dokler prejema to nadomestilo.

Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena se za brezposelno osebo šteje tudi oseba, ki se izobražuje ob delu, na podlagi katerega je bila vključena v zavarovanje za primer brezposelnosti, če se prijavi na zavodu zaradi uveljavitve pravice iz zavarovanja in z namenom aktivno iskati drugo zaposlitev ob nadaljevanju izobraževanja. Za brezposelno osebo se takšna oseba šteje ves čas prejemanja denarnega nadomestila in po prenehanju prejemanja denarnega nadomestila, dokler izpolnjuje vse obveznosti brezposelnih oseb. Za brezposelno osebo se šteje tudi oseba, ki se je v izobraževanje vključila med ali po prenehanju prejemanja denarnega nadomestila za primer brezposelnosti, dokler aktivno išče zaposlitev in izpolnjuje ostale obveznosti brezposelnih oseb.

10. člen ZUTD tudi opredeljuje, da je brezposelna oseba lahko samo tista, ki je prijavljena na Zavodu za zaposlovanje.

Ta analiza je posvečena problematiki mladih na trgu dela. **Ker mladi v Sloveniji dokaj pozno vstopajo na trg dela, kot mlade upoštevamo vse osebe v starosti od 15 do 29 let, torej tiste, ki še niso dopolnile 30 let. V mednarodnih primerjavah se za mlade praviloma upošteva starost od 15 do 24 let.** Omeniti velja, da program Jamstvo za mlade zadnja leta obravnava tudi skupino mladih do 29 let (predhodno le do 24 let).

#### 4.2. Gibanje števila brezposelnosti mladih

V letu 2008, ko se je začela gospodarska kriza, je bilo na Zavodu ob koncu leta prijavljenih 18.223 brezposelnih oseb, ki so bile stare od 15 do 29 let. V prvem letu krize je število brezposelnih mladih poraslo za 50,5 % na 27.424 oseb, njihov delež pa ni bistveno narasel, saj se je med brezposelnimi znašlo tudi veliko število oseb, ki so bile stare 30 let ali več. Tekom krize so delodajalci močno omejili novo zaposlovanje, število zaposlenih so zmanjševali predvsem na račun odpuščanja zaposlenih v bolj fleksibilnih oblikah dela oziroma izteka zaposlitev za določen čas. Delno je k rasti brezposelnosti mladih prispevalo tudi dejstvo, da se je zmanjšalo število prostih delovnih mest; manj priložnosti za zaposlitev je povzročilo, da se je na Zavodu prijavilo več mladih, ki so v letih pred krizo prešli iz šole neposredno v zaposlitev.

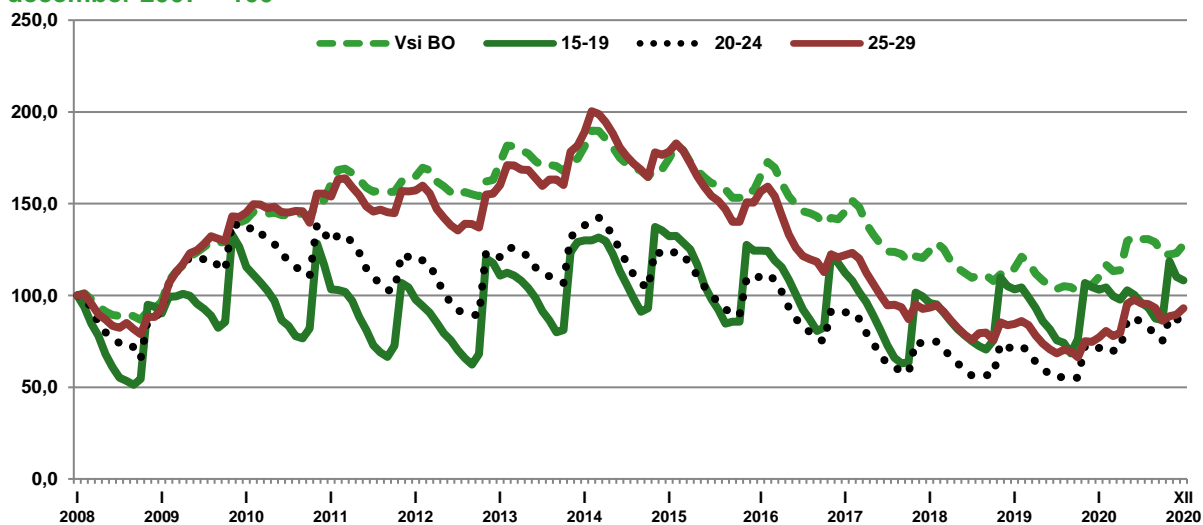
Število mladih brezposelnih se je nato več let zmanjševalo, glede na skupno brezposelnost nadpovprečno. Če se je skupno število brezposelnih od decembra 2015 do konca leta 2019 zmanjšalo za 33,4 %, potem se je v enakem obdobju število mladih zmanjšalo za 43,7 %. Posledično so mladi predstavljali vse manjšo skupino brezposelnih, njihov delež konec leta 2015 je bil 23,8 %, konec leta 2019 le še 20,1 %, medtem ko je leta 2020 nekoliko narasel, in sicer so mladi predstavljali 21,0 % vseh brezposelnih. Zaradi krize v 2020 je v celotnem letu rast števila brezposelnih večja med mladimi (+20,9 %) kot med vsemi brezposelnimi (15,9 %).

Spremembe na trgu dela se med mladimi odražajo intenzivneje kot to velja za splošno populacijo. V času gospodarskega okrevanja so se mladi brezposelni zaposlovali hitreje, kar je odražalo njihovo

aktivnost in fleksibilnost na trgu dela, medtem ko so bili v času krize ponovno bolj prizadeti kot to velja za skupno brezposelnost.

**Slika: Gibanje skupnega števila brezposelnih ter mladih, januar 2008 – december 2020**

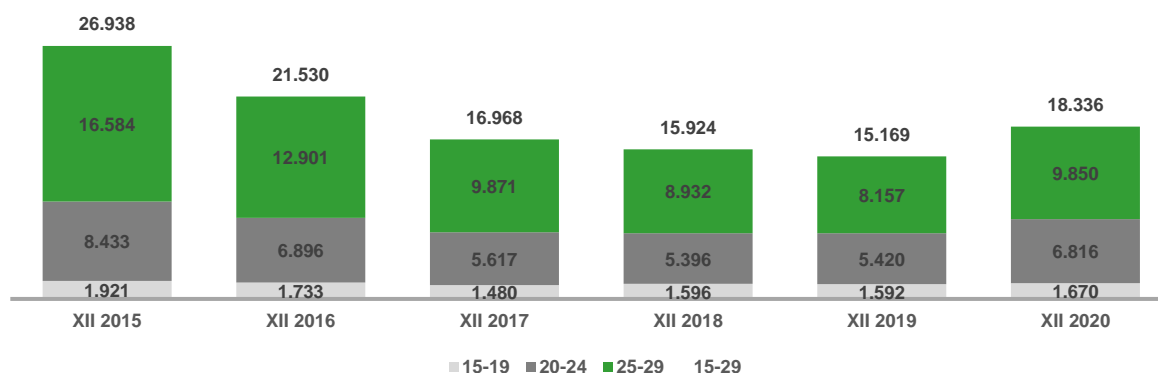
december 2007 = 100



Vir: ZRSZ, 2021.

Iz zgornje slike je razvidno, da mlade lahko razdelimo v dve skupini. Brezposelnost mladih v starosti od 15 do 19 ter od 20 do 24 let se giblje podobno. Praviloma je vsak oktober velik skok števila brezposelnih v teh starostnih skupinah (prijave po izteku statusa dijaka oz. študenta), potem pa se do naslednjega oktobra njihovo število praviloma zmanjšuje. V primerjavi z gibanjem skupnega števila brezposelnih, je pri teh dveh skupinah opazno, da je rast nižja, saj se večina mladih šola in med brezposelne preide, če išče zaposlitev oz. nima statusa dijaka oz. študenta. V starosti od 25 do 29 let mladi večinoma dokončno vstopijo na trg dela. Gibanje brezposelnosti te skupine mladih je podobno gibanju skupne brezposelnosti – sezonska nihanja so manj opazna, rast oz. zmanjševanje tekom let pa na podobni ravni. V obdobju gospodarske rasti (2016-2019) pa je opaziti, da je situacija med mladimi brezposelnimi, starimi 25-29 let bolj ugodna kot za celotno populacijo brezposelnih na trgu dela v Sloveniji.

**Slika: Registrirani brezposelni mladi po petletnih starostnih razredih, 2015–2020**

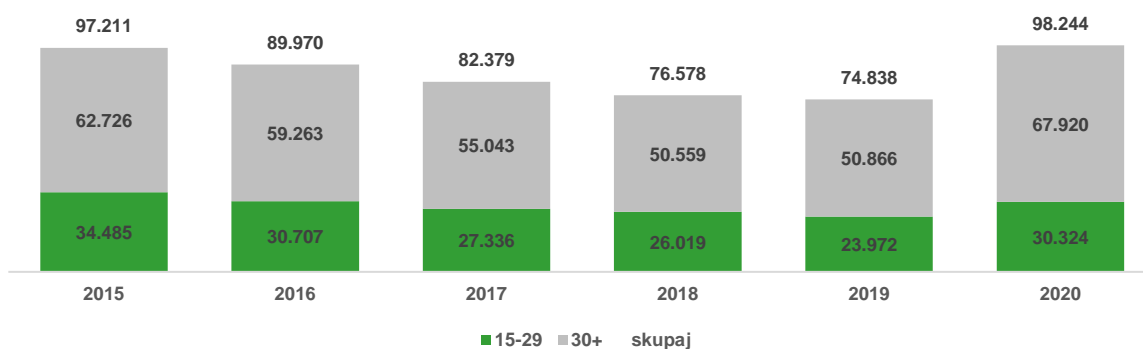


Vir: ZRSZ, 2021.

### 4.3. Brezposelni mladi po razlogu prijave

V času gospodarskega okrevanja je bil delež priliva mladih brezposelnih nižji (okoli tretjina vseh prijavljenih brezposelnih je imela manj kot 30 let). V prikazanem obdobju med 2015 in 2020 je delež mladih novoprijavljenih v skupno brezposelnost znašal dobrih 30 odstotkov, in sicer največ leta 2015 (35,5 %), najmanj pa prav lani 30,9 %, ko pa sicer beležimo znaten porast brezposelnosti, in je tudi število novoprijavljenih brezposelnih mladih naraslo iz slabih 24 tisoč oseb na več kot 30 tisoč oseb. Nadpovprečno so sicer v lanskem letu prijavljale osebe, stare 30 let ali več; medletni prirast (2019-2020) prijav starih 30 let ali več je znašal 33,5 %, medtem ko se je število novoprijavljenih mladih brezposelnih povečalo za 26,5 %.

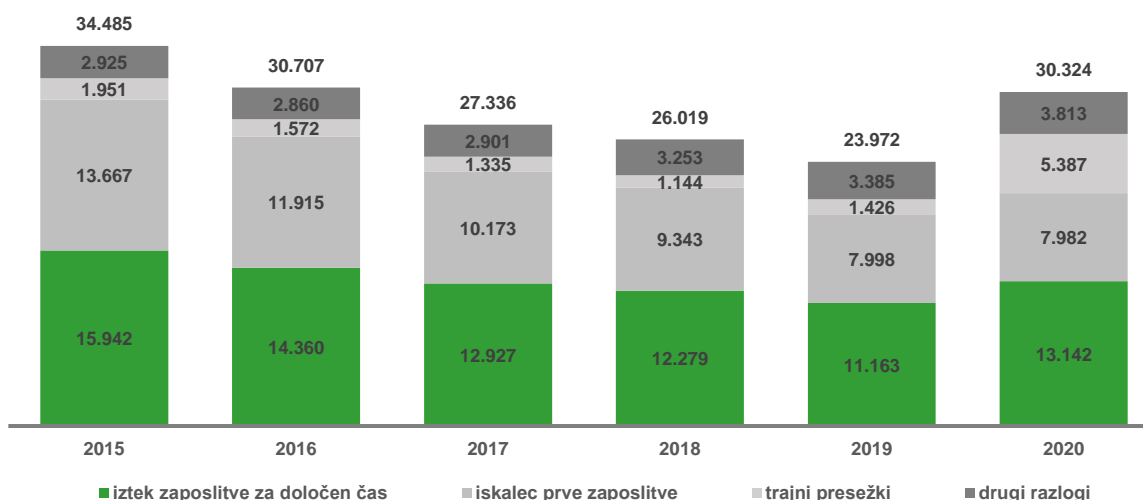
**Slika: Novoprijavljene brezposelne osebe po starosti, 2015–2020**



Vir: ZRSZ, 2021.

Struktura priliva mladih v brezposelnost se razlikuje od strukture priliva novoprijavljenih, starih 30 let ali več. Mladi prvič vstopajo na trg dela, zato se na Zavod prijavijo kot iskalci prve zaposlitve. Struktura priliva mladih v brezposelnost po razlogih je predstavljena v spodnji sliki, iz katere je razvidno, da je delež iskalcev prve zaposlitve med mladimi visok, praviloma je višji od tretjine; a v zadnjih letih upada, in sicer z 39,6 % v letu 2015 na 26,3 % leta 2020, predvsem zaradi priliva mladih iskalcev ponovne zaposlitve.

**Slika: Novoprijavljeni brezposelni mladi po razlogu prijave, 2015–2020**



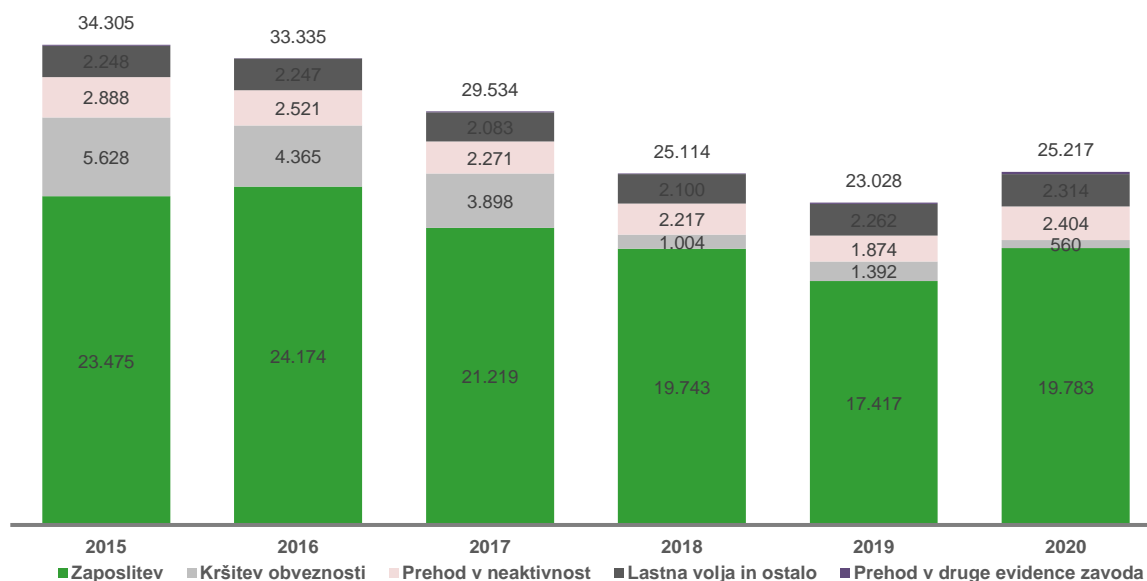
Vir: ZRSZ, 2021.

Kljub visokem deležu iskalcev prve zaposlitve, pa je med novoprijavljenimi brezposelnimi mladimi največ oseb, ki so izgubile zaposlitev za določen čas. Delež te skupine novoprijavljenih je bil zadnja leta (2015-2019) v porastu, kar potrjuje, da se mladi pogosto zaposlujejo za določen čas. Delodajalci so previdni pri zaposlovanju in zaposlujejo za krajša obdobja; posledično je več prehajanj med statusom brezposelnosti in zaposlenosti. Vse do leta 2019 je delež prijav zaradi izteka pogodbe za določen čas naraščal proti 50 odstotkov, a je v zadnjem letu ponovno upadel (na 43,3 %), predvsem na račun zaprtja, stečajev podjetij ter poslovnih razlogov v času pandemije.

#### 4.4. Brezposelni mladi po razlogu odjave

Delež mladih v skupni brezposelnosti se je v zadnjih petih letih nižal, posledično mladi predstavljajo manjši delež tudi v odlivu iz brezposelnosti. Tako v skupnem odlivu kot v odlivu v zaposlitve mladi predstavljajo od 2016 dalje predstavljajo že manj kot tretjino. Spreminja pa se sama struktura odliva; v zadnjih letih naraščajo zaposlitve, visok delež zaposlitev je tudi v letu 2020 (78,5 %), kar kaže tudi na visoke pretoke v in izven brezposelnosti tudi na račun interventnih ukrepov. Sproščanju ukrepov zaradi pandemije sledi ponovno zaposlovanje brezposelnih oseb, ki so zaposlitev izgubile v začetku krize leta 2020. V 2020 se je iz evidence brezposelnih odjavilo 25.217 mladih, v primerjavi z letom 2019 je to sicer za 9,5 % več.

**Slika: Odjavljeni brezposelni mladi po razlogu odjave, 2015–2020**

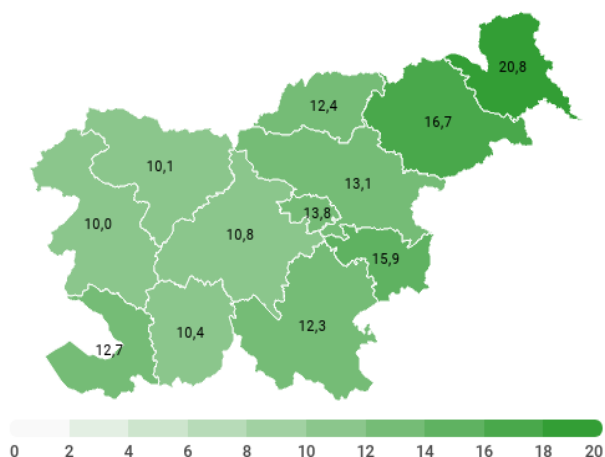


Vir: ZRSZ, 2021.

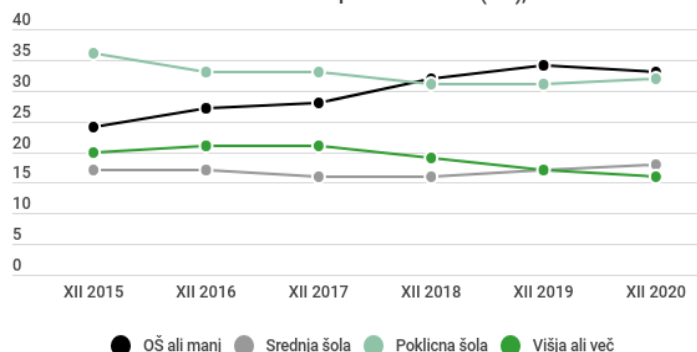
Najpogostejši razlog odjave mladih je zaposlitev oz. samozaposlitev; med vsemi odjavljenimi v letu 2018 se jih je zaposlilo največ (78,6 %), delež zaposlitev je nekoliko upadel v 2019 (75,6 %), ponovno pa je naraščal v zadnjem letu (78,5 %). Glede na podatke za 2020, sledita približno enako pogosta razloga odjave prehod v neaktivnost in lastna volja (oba dobrih 9 %). Mladi se v primerjavi s skupno brezposelnostjo podpovprečno pogosto odjavljajo zaradi prehoda v neaktivnost, večinoma se odjavijo zaradi vključitve v šolanje oz. zaradi prejemanja starševskega nadomestila. Delež mladih brezposelnih, ki so odjavljeni zaradi kršitev obveznosti je le majhen (2,2 %), kar označuje tudi znatno spremembo od let 2015-2017, ko je bilo odjav zaradi kršitev obveznosti med 13 in 16 odstotkov.

# Mladi brezposelni na trgu dela (2015-2020)

Stopnja registrirane brezposelnosti mladih (15-29 let)



Izobrazbena struktura brezposelnih mladih (v %), 2015-2020



Najpogostejša izobraževalna področja terciarno izobraženih brezposelnih mladih



**541 brezposelnih**

Poslovne in upravne vede, pravo



**503 brezposelnih**

Umetnost in humanistika



**355 brezposelnih**

Transport, varnost, gostinstvo in turizem, osebne storitve

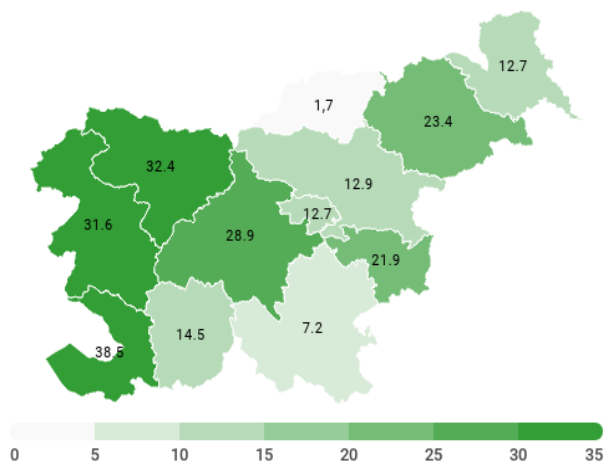
Najpogostejši poklici mladih brezposelnih in povprečno trajanje brezposelnosti, XII 2020



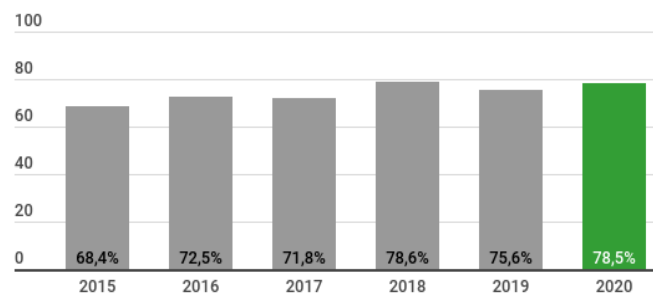
# Mladi brezposelni na trgu dela (2015-2020)

RAST števila brezposelnih mladih XII 2019- XII 2020

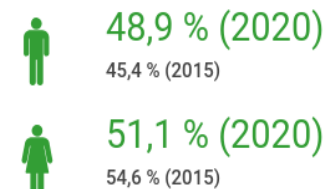
Slovenija: +20,9 %



Delež zaposlitev v odjavah registriranih brezposelnih mladih, 2015 - 2020



Registrirani brezposelni mladi po spolu, XII 2015 in XII 2020



Registrirani brezposelni mladi po trajanju brezposelnosti, XII 2020



Prikazi, pripravljene z orodjem Infogram.

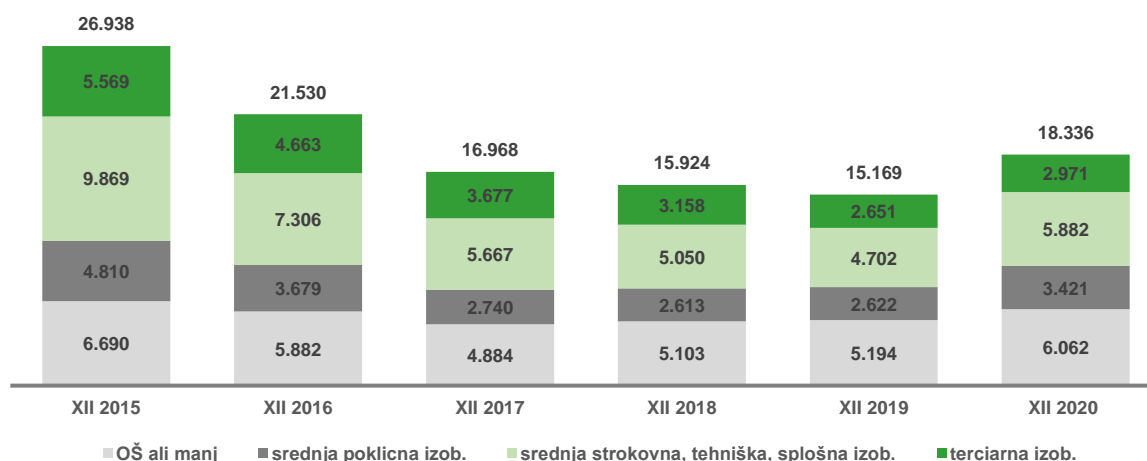


## 4.5. Strukturne značilnosti mladih

### Izobrazba

Izobrazbena struktura brezposelnosti se spreminja dokaj počasi, te spremembe pa pridejo hitreje do izraza med mladimi. Visoka vključenost v terciarno izobraževanje vpliva na vedno višji delež mladih, ki ima zaključeno to raven izobrazbe. Zadnja leta pa delež terciarno izobraženih med brezposelnimi mladimi nekoliko upada na račun nižje izobraženih (OŠ ali manj), saj so se kvalificirani in fleksibilni mladi v času gospodarskega napredka lažje zaposlovali. Rast deleža nižje izobraženih mladih je znatna, iz četrtnine (24,8 %) decembra leta 2015 do tretjine (33,1 %) konec leta 2020.

**Slika: Izobrazbena struktura brezposelnih mladih, 2015–2020**



Vir: ZRSZ, 2021.

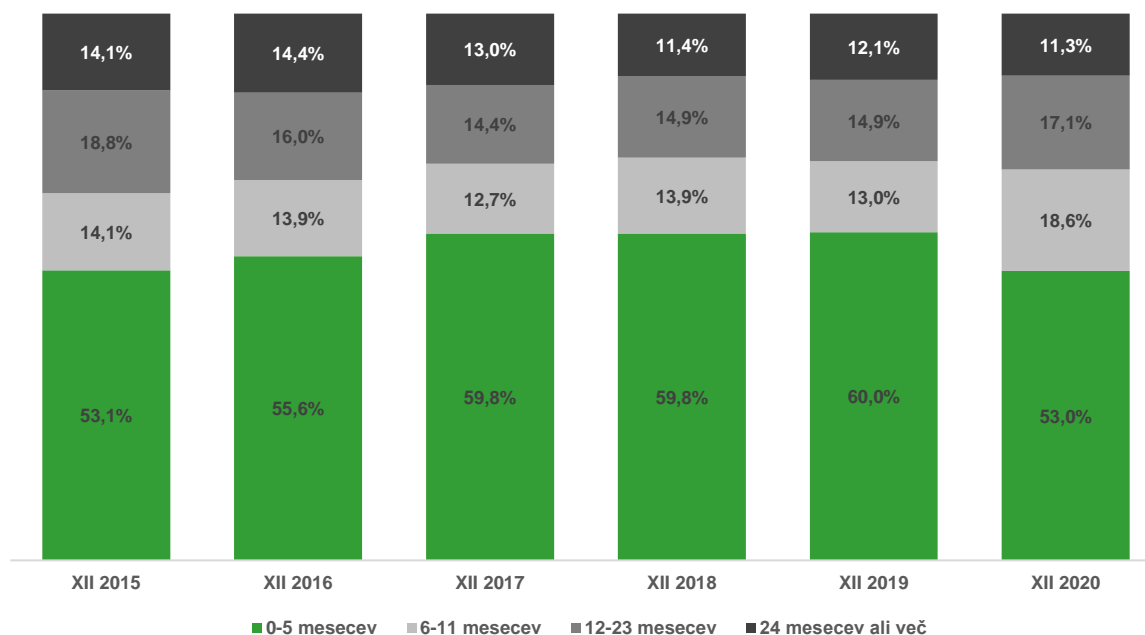
Iz slike je razvidno, da se delež brezposelnih mladih, ki imajo samo končano OŠ ali manj, zadnja leta znatno povečuje. Ker se mladi v tem starostnem obdobju še izobražujejo, podatki sicer pokažejo nadpovprečno visok delež nižje izobraženih mladih v starosti od 15 do 19 let (54,1 % decembra lani), delež te skupine pa upade že med brezposelnimi mladimi v starosti od 20 do 24 let (36,4 %). V tej starosti se na Zavodu prijavijo že prvi iskalci zaposlitve s terciarno izobrazbo, večinoma pa se prijavljajo v starosti od 25 do 29 let. Med brezposelnimi mladimi v tej starosti je bilo decembra 2020 kar dobra četrtnina (25,8 %) brezposelnih s terciarno izobrazbo, med vsemi mladimi brezposelnimi pa 16,2 %. Rast deleža terciarno izobraženih mladih pred obravnavanim obdobjem je vplivala na zmanjševanje deležev oseb s srednjo strokovno ali splošno izobrazbo ter z osnovnošolsko izobrazbo. Zaradi lažjega odliva višje izobraženih mladih brezposelnih v evidenci pa zadnja leta ostajajo tisti z nižjo oziroma osnovnošolsko izobrazbo (33,1 % decembra 2020), le nekaj manj je tistih s srednjo strokovno ali splošno izobrazbo (32,1 %).

Mlade, ki imajo samo dokončano osnovno šolo ali manj, bi bilo potrebno ponovno preveriti, saj ima marsikdo od njih končanih enega, dva ali več letnikov srednje šole in ugotoviti, ali jim je z vključitvijo v formalno izobraževanje možno povečati zaposlitvene možnosti, kar omogočajo tudi programi aktivne politike zaposlovanja, ki so usmerjeni v zaključevanje osnovnošolskih ali srednješolskih programov.

## Trajanje brezposelnosti

Razmere v gospodarstvu v veliki meri vplivajo na trajanje brezposelnosti. V razmerah, ko se gospodarstvo razvija in se odpirajo oz. sproščajo delovna mesta, brezposelni lažje najdejo zaposlitev, zaradi česar je povprečni čas brezposelnosti praviloma krajši kot v kriznih časih. V času slabših gospodarskih razmer imajo pa brezposelni na voljo manj prostih delovnih mest, torej manjše možnosti za zaposlitev, zaradi česar se njihova brezposelnost podaljšuje. To velja zlasti za tiste brezposelne, ki nimajo pravih znanj, spretnosti, kompetenc, ki so na trgu dela bolj iskane oz. imajo lastnosti (starost, zdravstvene težave, invalidnost ipd.), zaradi katerih se delodajalci težje odločajo za njihovo zaposlitev. Mladi so boljše izobraženi, bolj aktivni pri iskanju zaposlitve, pripravljeni so se (bolj kot druge starostne skupine) tudi zaposliti v fleksibilnih oblikah, deloma z zaposlitvami pokrivajo tudi izpad delovno aktivnih starejših, ki se v večjem številu upokojujejo. To potrjujejo tudi podatki, saj so bili mladi v starosti od 15 do 19 let decembra lani na Zavodu v povprečju prijavljeni 6,6 meseca, v starosti od 20 do 24 let že 8,9 meseca ter v starosti od 25 do 29 let skoraj leto (11,5 meseca); v povprečju so bili mladi brezposelni 10 mesecev. Za primerjavo, stari 30 let ali več, so bili na Zavodu v povprečju prijavljeni skoraj dve leti in pol (29,5 meseca).

**Slika: Trajanje brezposelnosti med brezposelnimi mladimi, 2015–2020**



Vir: ZRSZ, 2021.

Povprečno trajanje brezposelnosti mladih brezposelnih se je zadnja 3 leta ustalilo na okoli 10 mesecev. Na skrajšanje povprečnega trajanja brezposelnosti je zagotovo vplivalo ustaljenje pozitivnih ekonomskih trendov in zaposlovanje mladih; v povprečju se hitreje zaposlujejo krajši čas brezposelni, kar obenem pomeni, da je potrebno vložiti več naporov tudi za uspešno zaposlovanje mladih, katerim se trajanje brezposelnosti podaljšuje. Decembra 2020 je bilo dolgotrajno brezposelnih preko 5 tisoč mladih, med njimi je bilo 340 oseb, ki so brezposelne že 5 let ali več. Delež dolgotrajno brezposelnih mladih je konec lanskega leta znašal 28,5 %, zaskrbljujoč pa je zlasti delež izrazito dolgotrajno brezposelnih mladih, ki je decembra znašal 11,3 % - več kot desetina mladih je bila torej brezposelnih že dve leti ali več.

## Poklic

Podatek o zadnjem poklicu imamo za tiste osebe, ki so pred brezposelnostjo že bile zaposlene in so opravljale določen poklic. Ker je med mladimi veliko iskalcev prve zaposlitve (8.185 konec decembra 2020), zanje podatka o poklicu torej nimamo. Med preostalimi mladimi pa je največ mladih pred brezposelnostjo opravljalo poklice, ki spadajo med poklice za storitve, npr. prodajalci ali natakariji (slednji so postali brezposelni tudi na račun zaprtja gostinstva v času pandemije), pogosto pa so opravljali še poklice za preprosta dela ter poklice za neindustrijski način dela. Veliko vlogo pri možni izbiri poklica igra predvsem izobrazba, zato ne preseneča, da mladi v starosti do 24 let opravljajo poklice, ki niso tako zahtevni. Za primer, kot strokovnjaki je bilo v starostnem razredu od 15 do 24 let pred brezposelnostjo zaposlenih 1,4 % mladih, v starostnem razredu 25 do 29 let pa ta delež naraste že na 7,5 %. V naslednji tabeli je 20 najpogostejših poklicev, ki so jih mladi brezposelni opravljali pred brezposelnostjo decembra 2020.

**Tabela: Število brezposelnih mladih po najpogostejših poklicih in povprečno trajanje brezposelnosti, XII 2020**

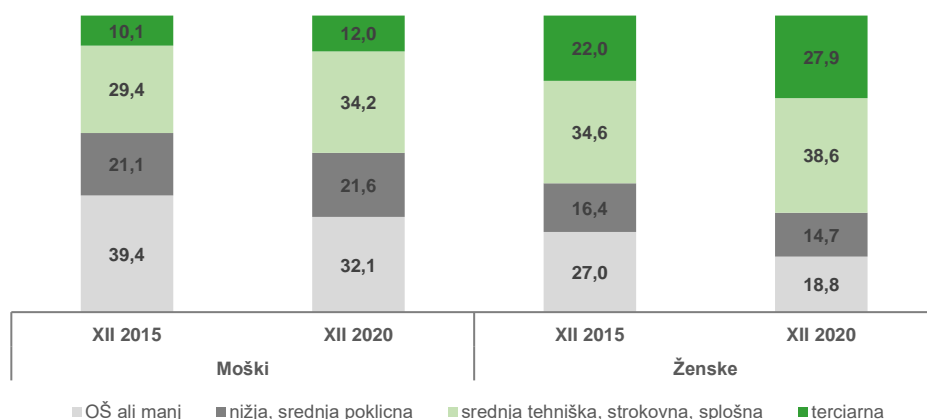
Skupina poklicev	Št. mladih BO	Povp. čas brezposelnosti
5131 Natakariji	1.393	5,3
5223 Prodajalci	816	7,5
9329 Delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, d. n.	720	9,4
9629 Drugi delavci za preprosta dela, d. n.	367	8,4
9112 Čistilci, strežniki in gospodinjski pomočniki ipd. v uradih, hotelih in drugih ustanovah	299	8,9
4120 Tajniki	285	7,9
4321 Skladiščniki in uradniki za nabavo in prodajo	249	8,4
9412 Kuhinjski pomočniki	226	8,1
5120 Kuharji	204	4,5
2342 Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev predšolskih otrok	179	3,3
8322 Vozniki osebnih vozil, taksijev in lahkih dostavnih vozil	174	7,6
3322 Komerčni zastopniki za prodajo ipd.	145	7,0
9312 Delavci za preprosta dela pri nizkih gradnjah	133	8,1
7223 Strugarji ipd.	122	9,0
7214 Pripravljalci in monterji kovinskih konstrukcij	120	9,9
5141 Frizerji	120	5,1
7112 Zidarji ipd.	119	0,9
8212 Sestavljalci električne in elektronske opreme	101	9,4
4224 Hotelski receptorji	89	5,2
5142 Kozmetiki ipd.	88	5,2

Vir: ZRSZ, 2021.

## Spol

Z umiritvijo razmer na trgu dela po gospodarski krizi se je delež moških med brezposelnimi mladi začel zmanjševati in je konec leta 2015 znašal 45,8 %, nato pa je ponovno naraščal in leta 2020 je delitev po spolu že bolj uravnotežena (48,9 % moških in 51,1 % žensk). Moški imajo v povprečju nižjo izobrazbo kot ženske, ki pogosteje zaključijo terciarno raven izobraževanja, manj pogosto pa imajo srednjo poklicno izobrazbo. Ženske tako na trg dela vstopijo kasneje, pogosteje pa imajo težave pri iskanju zaposlitve. Več možnosti za zaposlitev imajo moški; tako zaradi ravni, kot tudi zaradi smeri izobrazbe. Največji primanjkljaji na trgu dela se namreč pojavljajo pri poklicih, za katere največkrat zadošča srednja poklicna izobrazba, v primeru poklicev, ki zahtevajo terciarno izobrazbo, pa je največ primanjkljajev na področju naravoslovja in tehnike. Če si ogledamo strukturo brezposelnih mladih diplomantov, kot prvo opazimo, da so večinoma ženske – konec lanskega leta je bilo med diplomanti 2.063 žensk ter 908 moških.

**Slika: Brezposelni mladi po spolu in ravni izobrazbe, XII 2015 in XII 2020**



Vir: ZRSZ, 2021.

## Denarno nadomestilo

Brezposelne osebe lahko po pogojih, ki jih predpisuje ZUTD, pridobijo pravico do denarnega nadomestila. Eden pomembnejših pogojev za pridobitev je delovna doba, čas prejemanja pa narašča skladno z njo. Mladi so tako manj pogosto upravičeni do prejemanja denarnega nadomestila, najpogosteje dobijo priznano pravico za 3 oz. 6 mesecev; za slednje obdobje morajo imeti vsaj 5 let zavarovalne dobe. Zaradi tega ZUTD omogoča mladim do 30 let, da pridobijo denarno nadomestilo tudi v primeru, da so bili v zadnjih 24 mesecih zaposleni vsaj 6 mesecev. Dodatna oteževalna okoliščina za mlade je pogosto prehajanje med zaposlenostjo in brezposelnostjo, saj se jim zavarovalna doba, za katero so že izkoristili denarno nadomestilo, ob novem uveljavljanju pravice do denarnega nadomestila, več ne upošteva.

Delež mladih, ki je upravičen do denarnega nadomestila, se giblje okoli 10 %. Zadnja leta sicer nekoliko narašča (na 13 % konec leta 2019 in 2020). Podatki za konec leta 2020 kažejo, da je med brezposelnimi mladimi 2.388 oseb, ki so bile upravičene do DN, njihov delež med mladimi pa je bil 13,0 %.

V primeru, da brezposelna oseba nima dovolj sredstev za preživetje, lahko pri centrih za socialno delo zaprosi za denarno socialno pomoč. Ker so mladi v povprečju manj pogosto upravičeni do denarnega nadomestila, je pričakovan nadpovprečen delež mladih, ki prejemajo denarno socialno pomoč. Konec

lanskega leta je bilo med registriranimi mladimi brezposelnimi 52,3 % prejemnikov DSP, medtem ko je bil ta delež za brezposelne stare 30 let ali več 41,2 %.

## Statistična regija stalnega bivališča

V nadaljevanju so predstavljeni podatki po statističnih regijah stalnega bivališča. Mladinska brezposelnost je bolj problematična v Vzhodni Sloveniji, zlasti izstopa pomurska regija, kjer mladi predstavljajo več kot četrtno brezposelnih. Edina regija na vzhodu, kjer je mladinska brezposelnost nižja od dveh regij iz Zahodne Slovenije, je primorsko-notranjska. Najnižji delež mladi v skupni brezposelnosti predstavljajo v obalno-kraški statistični regiji.

**Slika: Delež mladih v skupni brezposelnosti po statistični regiji stalnega bivališča, XII 2020**

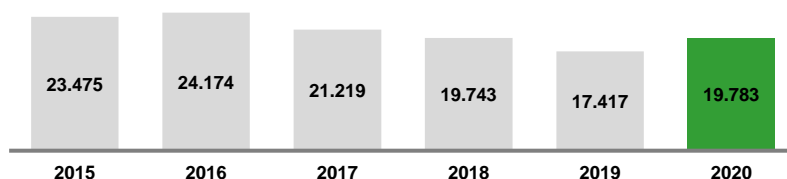


Vir: ZRSZ, 2021.

## 4.6. Zaposlovanje brezposelnih mladih

Učinki bolj stabilnih gospodarskih razmer ter posledice izvajanja Jamstva za mlade se kažejo tudi v večjem zaposlovanju mladih. V letu 2015 je ob višji brezposelnosti zaposlitev našlo prek 23 tisoč brezposelnih mladih. V letu 2020 se je zaposlilo 19.783 mladih, kar je sicer 2.366 več kot v letu poprej, hkrati pa se je povečal tudi delež zaposlitev med objavljenimi mladimi brezposelnimi, in sicer je znašal kar 78,5 %.

**Slika: Zaposlovanje mladih, 2015–2020**

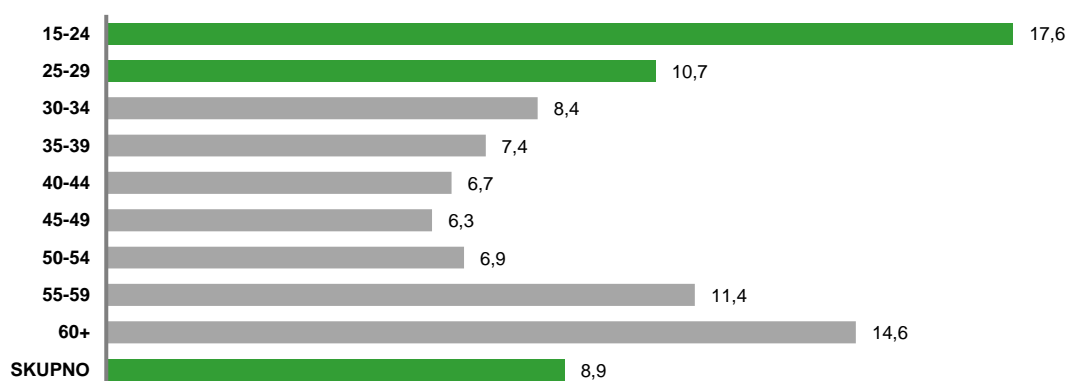


Vir: ZRSZ, 2021.

## 4.7. Stopnja brezposelnosti mladih

Da je brezposelnost mladih problem, potrjujejo tudi podatki o stopnji registrirane brezposelnosti mladih. V spodnji sliki lahko vidimo, da je brezposelnost praviloma najbolj problematična za iskalce zaposlitve, ki šele vstopajo na trg dela in so večinoma mladi, oz. za starejše, ki trg dela počasi zapuščajo. V letih od 2015 do 2019 stopnja brezposelnosti znatno upada (glede na podatke konec leta v skupini med 15 in 24 let s 27,3 % na 13,8 % let, v skupini starejših mladih pa s 17,3 % na 8,6 %). V letu 2020 tudi pri stopnji opazimo znaten porast, na 17,6 % v skupini mlajših brezposelnih (15-24 let) in na 10,7 % med starejšimi mladimi (25-29 let).

**Slika: Stopnje registrirane brezposelnosti po starosti, XII 2020**



Vir: ZRSZ, 2021a.

## 5 Vključevanje mladih v ukrepe na trgu dela in izvajanje Jamstva za mlade

Zavod v skladu z ZUTD izvaja različne ukrepe na trgu dela. Najpomembnejši sta zagotavljanje storitev za trg dela, to sta vseživljenjska karierna orientacija (v nadaljevanju VKO) in posredovanje; ter vključevanje v programe aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ). V letih 2016 do 2020 je ZRSZ nadaljeval z izvajanjem Jamstva za mlade, ki brezposelnim osebam do 29 let zagotavlja ponudbo vključitve v zaposlitev, usposabljanje ali nadaljnje izobraževanje v času do 4 mesecev po nastanku brezposelnosti. V tem obdobju je bilo izvajanje implementirano v okviru projekta Krepitev svetovalnega dela z mladimi na Zavodu RS za zaposlovanje. V okviru projekta deluje 20 specializiranih svetovalcev za mlade.

Cilji projekta so naslednji:

- zagotavljanje kvalitetne storitve in podpora učinkoviti in hitri aktivaciji mladih po prehodu v brezposelnost;
- povečanje usposobljenosti svetovalcev za delo z mladimi;
- razvoj in uporaba bolj inovativnih pristopov k reševanju problema brezposelnosti mladih (npr. z uporabo modernejših kanalov komuniciranja, z uporabo razvitih pripomočkov za vodenje kariere, s poglobljenim kariernim svetovanjem, z individualiziranimi in potrebam trga dela prilagojenimi ukrepi in storitvami, z omogočanjem neposrednih stikov z delodajalci, s sodelovanjem z nevladnimi organizacijami ter drugimi pobudami v lokalnem okolju ipd.).

Svetovalci projekta so v teh letih imeli v obravnavo v povprečju nekaj več kot 6.300 mladih. Na letni ravni spremljamo povprečno število opravljenih posvetovanj. V letih od 2016 do 2020 so jih opravili:

**Tabela: Število posvetovanj z brezposelnimi mladimi, 2016-2020**

LETO	ŠTEVILO POSVETOVANJ
2016	56.780
2017	52.280
2018	51.620
2019	55.720
2020	43.400

V nenavadnem letu 2020 je bilo posvetovanj manj na račun zaprtja prostorov ZRSZ ter odsotnosti zaposlenih zaradi varstva otrok. Večina posvetovanj v letu 2020 je bilo opravljenih na daljavo, preko portala Poiscidelo.si in po telefonu.

Svetovalcem je omogočeno redno izpopolnjevanje s področja ugotavljanja interesov, komunikacijskih veščin in svetovalnih metod, ravnanja v zahtevnejših situacijah, izvajanja kompetenčnega intervjuja, coachinga, veščin mreženja, zastopanja brezposelnih oseb pri delodajalcih ter spletne komunikacije.

### 5.1. Vseživljenjska karierna orientacija

VKO obsega različne aktivnosti namenjene identifikaciji posameznikovih sposobnosti, kompetenc in interesov pomembnih za sprejemanje odločitev na področju zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja in vodenja karierne poti. Glede na ZUTD brezposelnim osebam zagotavljamo naslednje aktivnosti: informiranje o trgu dela, samostojno vodenje kariere, osnovno karierno svetovanje, poglobljeno karierno svetovanje in učenje veščin vodenja kariere.

Storitve vseživljenjske karierne orientacije mladim nudijo za to usposobljeni svetovalci projekta Krepitev svetovalnega dela z mladimi ter svetovalci v Kariernih središčih. Osebno svetovanje se dopolnjuje s spletnim poslovanjem, ki združuje pripomočke za samostojno vodenje kariere in spletno komunikacijo s kariernimi svetovalci.

Po prijavi v evidenco nudimo mladim informiranje ter karierno svetovanje s ciljem oblikovati zaposlitveni načrt, ki je osnova za nadaljnje aktivnosti. Preverijo se kompetence, interesi, zaposlitveni cilji, individualne potrebe posameznika in ugotavlja vrsto ponudbe, ki bo najbolje odgovorila na posameznikove potrebe. Mladi so v skladu z zaposlitvenimi cilji posredovani na prosta delovna mesta in vabljeni na hitre zmenke z delodajalci ter predstavitve možnosti zaposlovanja. V Kariernih središčih organiziramo krajše delavnice s predstavitvami sodobnih načinov iskanja zaposlitve in predstavitve delodajalcem<sup>1</sup>. V naslednjem kariernem svetovanju po preteku treh mesecev se preveri učinkovitost aktivnosti in v kolikor že prej ni bilo realizirano, ponudi vključitev v programe aktivne politike zaposlovanja. Za mlade, ki v tem času ne realizirajo zaposlitve, poteka svetovalni proces individualizirano glede na njihove okoliščine in potrebe. V skladu s potrebami se vključujejo svetovalci za poglobljeno karierno svetovanje, rehabilitacijski svetovalci ali zdravniki svetovalci. Pomembno je sodelovanje z drugimi institucijami in deležniki v okolju. V obravnavnem obdobju je Zavod poglobil sodelovanje s centri za socialno delo, predvsem v okviru izvajanja Socialne aktivacije. Svetovalci so mlade napotovali tudi v programe organizacij s področja mladinskega dela, ki so bile izbrane na razpisu Urada za mladino.

<sup>1</sup> V letu 2020 je večina storitev potekala na daljavo.

## **Aktivnosti VKO, ki jih nudimo mladim**

**Informiranje o trgu dela** je aktivnost, ki zajema različne oblike informiranja o možnostih zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja, finančnih pomočeh in drugih temah o trgu dela v Sloveniji in ostalih državah EU, EGP in v Švicarski konfederaciji. Brezposelnim osebam nudimo omenjene informacije predvsem osebno na uradih za delo, v Kariernih središčih, na enotni telefonski številki Kontaktnega centra, s pomočjo tiskanih informativnih gradiv in na spletnih straneh. Posebno za informiranje mladih ja Zavod vzpostavil spletno stran za mlade, spletno aplikacijo za iskanje primernih ukrepov glede na starost, trajanje brezposelnosti in kraj bivanja, mobilno spletno stran ter Facebook stran, kjer mladim nudimo informacije o lastnih storitvah pa tudi storitvah partnerskih organizacij, nevladnih organizacij, o dogodkih v lokalnih okoljih, ki nudijo mladim možnost za mreženje z delodajalci ali realizacijo poslovne ideje.

**Pripomočki za samostojno vodenje kariere** so brezposelnim osebam na razpolago na spletnih straneh in v Kariernih središčih. Prek vrste pripomočkov (vprašalniki, samoocenitvene lestvice, namenjene pridobivanju informacij o poklicnih interesih, osebnostnih lastnostih, kompetencah ipd.) lahko brezposelne osebe samostojno iščejo zaposlitev oz. vodijo svojo kariero. Na portalu PoiščiDelo.si so mladi lahko pogosto v stiku s svojim svetovalcem in tako prihranijo čas in stroške. Podpore pri uporabi pripomočkov za samostojno vodenje kariere po potrebi nudijo Karierna središča in Kontaktni center.

**S poglobljenim kariernim svetovanjem** želi Zavod preprečiti prehod mladih v dolgotrajno brezposelnost in povečati njihove možnosti za zaposlitev. Namenjeno je brezposelnim, pri katerih smo prepoznali potrebo po dodatnih aktivnostih za premagovanje ovir pri iskanju zaposlitve. Mladim, posebno tistim z nedokončano izobrazbo, nudimo poglobljeno karierno svetovanje za namen oblikovanja kariernih ciljev in odločanja za pridobitev poklica.

Brezposelnim osebam z različnimi zdravstvenimi ovirami za zaposlitev Zavod nudi **rehabilitacijsko svetovanje in možnost svetovanja pri zdravniku svetovalcu**. Rehabilitacijsko svetovanje je oblika poglobljenega kariernega svetovanja, ki zajema informiranje in svetovanje o pravicah invalidov, ugotavljanje smiselnosti za začetek in vodenje postopka za ugotavljanje invalidnosti in/ali pravice do zaposlitvene rehabilitacije, napotovanje in spremljanje izvajanja storitev zaposlitvene rehabilitacije in izdelave ocene zaposlitvenih možnosti invalida.

## **Učenje veščin iskanja zaposlitve in vodenja lastne kariere**

Mlade vključujemo v krajše delavnice, ki jih v Kariernih središčih izvajajo njihovi svetovalci. Mladi spoznavajo načine iskanja zaposlitve preko spleta, se učijo izdelovati kreativne življenjepise in CV vizitke, razmišljajo o svojih ciljih ali se srečujejo z delodajalci, ki predstavljajo delovna mesta, predavajo o temah s področja kadrovanja ali sodelujejo na hitrih zmenkih.

V obdobju od 2016 do 2018 so se mladi brezposelni vključevali v delavnici **Učinkovit nastop na trgu dela** in **Svetovalnica**, ki so ju izvajali koncesionarji, izbrani na razpisu MDDSZ. Delavnica Učinkovit nastop na trgu dela je bila namenjena neposredno zaposljivim osebam, ki so zmožne samostojnega nastopa na trgu dela. Namen delavnice je bil povečevanje učinkovitosti nastopa udeležencev na trgu dela. Delavnica Svetovalnica pa je bila namenjena brezposelnim osebam s potrebo po dodatnih aktivnostih. V tem obdobju je bilo v delavnico Učinkovit nastop na trgu dela vključenih 7.915 mladih brezposelnih, v Svetovalnico pa 1.155. Po izteku javnega povabila se delavnice pri koncesionarjih niso več izvajale.



**Tabela: Vključitve brezposelnih v delavnici Učinkovit nastop na trgu dela in Svetovalnica**

2016 - 2018	
<b>Učinkovit nastop na trgu dela</b>	
Vsi vključeni	18.254
Vključeni, stari od 15 do 29 let	7.915
Delež mladih v %	43
<b>Svetovalnica</b>	
Vsi vključeni	4.941
Vključeni, stari od 15 do 29 let	1.155
Delež mladih v %	23

Vir: ZRSZ, 2018.

Zavodovi karierni svetovalci izvajajo tudi delavnice **Drugače, Zaposlitev kot prednost ter Po študiju v zaposlitev**. V obdobju od leta 2016 do 2020 so mladi predstavljali 31 % vključenih.

Izvajanje Jamstva za mlade letno spremlja EMCO (Employment Committee). Spremljajo se makroekonomski kazalniki na podlagi Ankete o delovni sili, podatki o izhodih iz sheme Jamstva za mlade ter spremljanje situacije mladih oseb po 6, 12 in 18 mesecih od izhoda iz sheme. V letih od 2014, ko se je pričelo izvajati Jamstvo za mlade do leta 2020 je bila v središču pozornosti populacija mladih od 15 do 24 let, mlade od 25 do 29 let se je le dodatno spremljalo. V Sloveniji smo že v začetku izvajanja Jamstva enakopravno obravnavali mlade od 15 do 29, kar bo v prihodnje storila tudi Evropska Unija. Rezultati izvajanja Jamstva za mlade v Sloveniji v letih 2015 do 2019 (za leto 2020 spremljanja še ni bilo) so relativno stabilni, med leti se razlikujejo le za nekaj odstotnih točk. Osrednji indikator je delež NEET populacije v starosti od 15 do 24 let, kjer smo pod povprečjem EU, delež je od leta 2015 (9,5 %) do 2018 (6,6 %) padal, v letu 2019 pa se je ponovno povišal in sicer za 0,4 odstotne točke. Večina upada deleža NEET je bila na račun znižanja registriranih NEET, medtem ko ostaja delež neregistriranih konstanten. Mladi, ki so bili v obravnavi na Zavodu, so se v večji meri aktivirali v primerjavi z mladimi, ki se niso registrirali.

Spremlja se delež populacije mladih, ki so zajeti v obravnavo v okviru izvajanja Jamstva za mlade. Pri tem kazalniku je Slovenija v vseh obravnavanih letih nekoliko nad povprečjem EU. Delež se je sicer malenkostno znižal, kar pomeni, da več mladih ostaja neaktivnih in nakazuje, da bi Slovenija potrebovala sistem doseganja neregistriranih NEET.

Edini indikator, pri katerem Slovenija zaostaja za povprečjem EU, je dolžina ostajanja v pripravljalni fazi, torej trajanje od registracije do izhoda iz sheme Jamstva za mlade. 58,7 % mladih je v letu 2019 na ponudbo čakalo dlje kot 4 mesece, v primerjavi z povprečjem EU, ki je bilo 48,7 %. V Sloveniji mladi ponudbo Jamstva za mlade dobijo nekoliko kasneje kot je povprečje EU. Vendar so izhodi trajnejši in je situacija po 6, 12 in 18 mesecih pozitivna pri večjem delu populacije, vključene v Jamstvo za mlade. V letu 2019 je bilo po šestih mesecih aktivnih 61,4 % mladih, ki so bili vključeni v Jamstvo za mlade. Povprečje EU je 51,3 %. Podatki preteklih let pa kažejo na trajnost učinkov. Dodatni kazalniki za mlade od 25 do 29 let kažejo podobne trende.

## 5.2. Posredovanje in zaposlovanje mladih

Posredovanje je storitev, ki jo Zavod v skladu z ZUTD zagotavlja brezposelnim osebam in delodajalcem z namenom pravočasnega kritja potreb po zaposlitvi delavca. V času gospodarske krize se povpraševanje delodajalcev po delavcih zmanjša, na drugi strani se poveča ponudba iskalcev zaposlitve, zaradi česar več brezposelnih kandidira za isto delovno mesto in je konkurenca večja. V času gospodarske rasti oz. stabilnih razmerah poslovanja, pa delodajalci odpirajo nova delovna mesta,

na strani ponudbe na trgu dela je manj iskalcev zaposlitve, zaradi česar imajo večje zaposlitvene možnosti tudi brezposelni z omejitvami.

**Tabela: Posredovanje mladih na prosta delovna mesta**

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<b>Napotnice na prosta delovna mesta</b>						
Vsi	103.138	120.772	159.859	135.754	136.162	107.537
Mladi od 15 do 29 let	37.322	34.694	40.835	34.218	31.085	23.219
Delež mladih v %	36,2	28,7	25,5	25,2	22,8	21,6
<b>Zaposlitve</b>						
Vsi	70.971	74.856	68.602	61.542	56.272	64.404
Mladi od 15 do 29 let	23.475	24.174	21.219	19.743	17.417	19.783
Delež mladih v %	33,1	32,3	30,9	32,1	31,0	30,7

Vir: ZRSZ, 2021.

Podatki kažejo, da mladi predstavljajo nadpovprečen delež tako med napotenimi na prosta delovna mesta kot med odjavljenimi zaradi zaposlitve; glede na njihov delež v skupni brezposelnosti. V letu 2015 so predstavljali kar 36,2 % vseh napotenih, medtem ko so mladi predstavljali približno petino brezposelnih. Po tem letu se je delež mladih med napotenimi znižal, v letu 2020 je bil 21,6 %. Delno je to zmanjšanje posledica intenzivnega izvajanja Jamstva za mlade v začetku tega obdobja. Na drugi strani pa mladi predstavljajo dokaj konstanten delež v zaposlitvah, v petih letih se je s 33,1 % znižal na 30,7 %.

### 5.3. Programi aktivne politike zaposlovanja

Aktivna politika zaposlovanja je nabor ukrepov na trgu dela, ki so namenjeni povečanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti, večji zaposljivosti oseb na trgu dela in povečanju konkurenčnosti in prožnosti delodajalcev. Ukrepi APZ pomenijo intervencijo, namenjeno neposrednemu odpravljanju problemov na področju zaposlovanja in trga dela, ki pa morajo dosegati sinergijske učinke s sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih sektorskih politik. Večino ukrepov APZ izvaja Zavod, nekaj pa tudi druge institucije, mdr. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Javni sklad za razvoj kadrov in štipendije, Socialna zbornica Slovenije. V nadaljevanju so predstavljeni podatki o vključenih v programe APZ prek Zavoda.

Zavod je na podlagi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, od leta 2011 pa na podlagi ZUTD izvajal ukrepe, namenjene:

- Usposabljanju in izobraževanju;
- Spodbujanju zaposlovanja;
- Kreiranju delovnih mest;
- Spodbujanju samozaposlovanja.

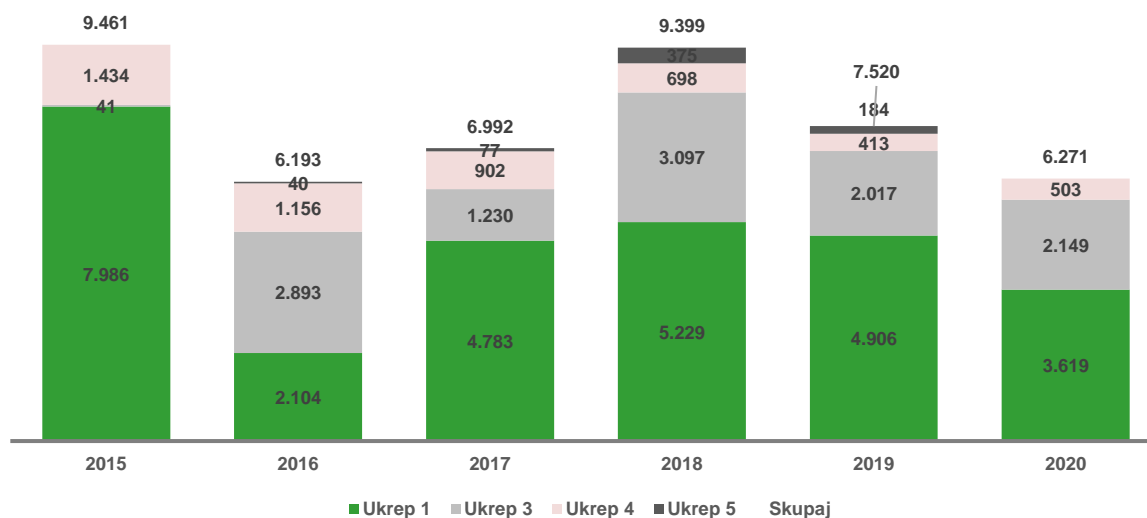
V posamezne programe se vključujejo brezposelne osebe, drugi iskalci zaposlitve, iskalci zaposlitve, katerih zaposlitev je ogrožena, zaposleni ter delodajalci, pri čemer se ciljne skupine posameznih programov določijo na podlagi vpogleda oz. analize stanja v evidenci brezposelnih, bodisi kot preventivni, bodisi kot kurativni ukrepi. Upošteva se navedeno, kot tudi opredeljeno prednostno vključevanje v ukrepe APZ, kot izhaja iz 35. člena ZUTD (*Osebe, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti ali socialno varstvene prejemke, osebe iz ranljivih skupin na trgu dela ter brezposelne osebe, ki še niso bile vključene v noben ukrep APZ.*), so se v programe APZ v obdobju od 2015 do 2020 pretežno vključevale dolgotrajno brezposelne osebe (43,7 %), v znatnem deležu pa tudi brezposelne osebe do

29. leta starosti (31,3 %). Ker je navedenim ciljnim skupinam potrebno pri zaposlovanju posvetiti posebno pozornost, saj imajo brez pomoči programov APZ okrnjene priložnosti za zaposlitev, bodisi zaradi pomanjkljivih ali neaktualnih znanj ter veščin, daljše neaktivnosti ter manjše socialne mreže, bodisi zaradi visokih stroškov dela (npr. starejši), smo od leta 2011 dalje njihovo vključevanje spremljali tudi na ravni ciljev poslovnega načrta Zavoda.

Mladi, ki vstopajo na trg dela, imajo določene težave, ki so lahko povezane z neustrezno ravniyo oz. smerjo izobrazbe, najpogosteje pa omejitev predstavlja pomanjkanje formalnih delovnih izkušenj. Na trgu dela opažamo tako viške kot tudi primanjkljaje med diplomanti visokošolskih programov, zato lahko govorimo o neusklajenosti ponudbe in povpraševanja na slovenskem trgu dela. Razlogi za neskladja so različni, od prevelikega vpisa na nekatere visokošolske programe, oziroma nastajanja novih visokošolskih programov predvsem z družboslovnega področja in pomanjkanje tehničnih/strokovnih znanj. Vse to vpliva na večjo konkurenco na trgu dela, in težjo zaposljivost mladih, brez delovnih izkušenj. Zaradi tega so mladi ena od ciljnih skupin aktivne politike zaposlovanja.

V obdobju od začetka leta 2015 do konca leta 2020 je bilo v ukrepe APZ vključenih 45.836 oseb, starih od 15 do 29 let. Mladi so namreč ranljiva skupina, težave pri iskanju zaposlitve imajo predvsem zaradi pomanjkanja izkušenj, zaradi česar se pojavljajo kot ciljna skupina mnogih programov APZ. Število vključitev v ukrepe APZ je odvisno od obsega razpoložljivih sredstev, tako je med leti zaznati nihanja v vključevanju, posledično pa tudi prehodih iz evidence brezposelnih oseb v zaposlitev. Največ mladih oseb je bilo vključenih v ukrep Usposabljanja in izobraževanja (28.627 oz. 62,5 %), sledi ukrep Spodbujanje samozaposlovanja (11.427 oseb oz. 24,9 %), sledijo pa še vključitve v ukrep Kreiranje novih delovnih mest (5.106 oz. 11,1 %) ter znatno redkeje še ukrep Spodbude za zaposlitev (676 oz. 1,5 %).

**Slika: Vključitve mladih v ukrepe APZ (po ZUTD), 2015–2020**



Vir: ZRSZ, 2021.

Ukrep 1: Usposabljanje in izobraževanje

Ukrep 3: Spodbude za zaposlitev

Ukrep 4: Kreiranje novih delovnih mest

Ukrep 5: Spodbujanje samozaposlovanja

V opazovanem obdobju je bil delež mladih brezposelnih med vsemi vključenimi v ukrepe APZ 31,3 %; višji od 40 % je bil leta 2015, pod 30 % pa je delež vključenih mladih padel v letih 2019 (27,4 %) in 2017 (28,5 %).

Med mladimi, vključenimi v ukrepe APZ, je bilo v analiziranem obdobju vključenih nekoliko več žensk (53,3 %). Njihov delež je bil najvišji v ukrepu Kreiranje novih delovnih mest (65,6 %), sledita pa ukrepa Spodbujanje samozaposlovanja (57,7 %) ter Usposabljanje in izobraževanje (54,2 %). Nižji od polovice je bil le v ukrepu Spodbude za zaposlitev (45,3 %).

Glede na izobrazbo se v programe APZ pogosteje vključujejo osebe s srednjo izobrazbo, tako jih je 14,3 % imelo poklicno šolo, 36,0 % pa zaključeno srednjo tehniško, strokovno ali splošno šolo. Glede na strukturo mladih brezposelnih, se v ukrepe APZ podpovprečno (v 22,2 %) vključujejo osebe, ki imajo samo OŠ ali manj, relativno manj je tudi tistih s poklicno izobrazbo. Ker mladim največkrat primanjkujejo ustrezne delovne izkušnje, saj šele vstopajo na trgu dela, je bilo med vključenimi v ukrepe APZ samo 27,3 % dolgotrajno brezposelnih; več kot polovico vključenih je bilo dolgotrajno brezposelnih le v ukrepu Kreiranje delovnih mest.

Mladi se v skladu z ugotovljeno smiselnostjo vključujejo v praktično vse programe aktivne politike, tako za pridobivanje novih oz. dodatnih veščin in znanj, kot tudi v spodbude za zaposlovanje. V opazovanem obdobju beležimo največ vključitev v programe v okviru ukrepa **usposabljanje in izobraževanje**, najpogosteje v programe usposabljanja na delovnem mestu (11.090 vključitev) in programe izpopolnjevanja (9.149 vključitev). V okviru **spodbud za zaposlitev** so se najpogosteje vključili v program Spodbude za trajno zaposlovanje mladih (4.857 vključitev), v okviru **kreiranja novih delovnih mest** pa v javna dela (4.707).

Mladi so se v letih 2015–2020 v večjem številu vključevali v programe sklopa *Usposabljanje na delovnem mestu* (6.993 vključitev), *Spodbude za zaposlovanje mladih* (6.602 vključitev), *Programi neformalnega izobraževanja in usposabljanja* (5.094 vključitev), precej mladih je bilo vključenih v *Javna dela* (4.876 vključitev), *Delovni preizkus* (3.694 vključitev), *Podporne in razvojne programe* (3.303 vključitev), *Prvi izziv* (2.987 vključitev), programe sklopa *PUM* (2.403 vključitev) in nenazadnje programe *Institucionalnega usposabljanja* (2.129 vključitev).

Za vse vključitve spremljamo tudi, če se vključene osebe v določenem obdobju po vključitvi zaposlijo oz. obdržijo zaposlitev. Za vključene mlade so rezultati sledeči:

- od vključenih v ukrep Usposabljanje in izobraževanje v letih od 2015 do 2019 (za 2020 podatki še niso končni) se je v času trajanja oz. po zaključku usposabljanja zaposlilo 67,1 % mladih (61,5 % med starimi 15-24 let ter 71,5 % med starimi 25-29 let). Med vsemi vključenimi je bil ta delež 64,1 %.
- mladi, ki so bili vključeni v subvencionirane zaposlitve (razen javnih del), so opazno bolj uspešni od drugih skupin vključenih; po izteku je v obdobju 2015 do 2018 ohranilo zaposlitev 84,4 % mladih, pri vseh vključenih pa je bil ta delež 73,3 %.
- po zaključku javnih del se je v obdobju od 2015 do 2020 zaposlilo 50,2 % mladih, med vsemi vključenimi v ta program pa je bil ta delež 37,2 %.

V letih od 2015 do 2020 se je s pomočjo subvencije za samozaposlitev zaposlilo 30.359 oseb; 36,8 % vključenih oseb je bilo starih do 29 let.

## 6 Mednarodna primerjava brezposelnosti mladih

Do sedaj so bili v analizi predstavljeni podatki iz nacionalnih registrskih virov, to je iz internih podatkovnih baz Zavoda ter podatkov Statističnega urada RS. Za mednarodno primerjavo pa je potrebno uporabiti podatke iz ankete o delovni sili, ki jo izvaja SURS in temelji na mednarodno dogovorjeni in usklajeni metodologiji.

V metodoloških pojasnilih, objavljenih na spletnih straneh SURSa (SURSa, 2015n), so kot delovno aktivne opredeljene tiste osebe, ki so v tednu pred anketiranjem opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali za družinsko blagajno. Prav tako se med delovno aktivno prebivalstvo štejejo zaposlene in samozaposlene osebe, ki jih v tednu pred anketiranjem ni bilo na delo, začasni ali trajni presežki (do prenehanja delovnega razmerja), osebe na porodniškem dopustu ter pomagajoči družinski člani. Med brezposelne metodologija uvršča tiste osebe, ki niso delale, vendar aktivno iščejo zaposlitev ter so takoj oz. v dveh tednih pripravljene sprejeti delo.

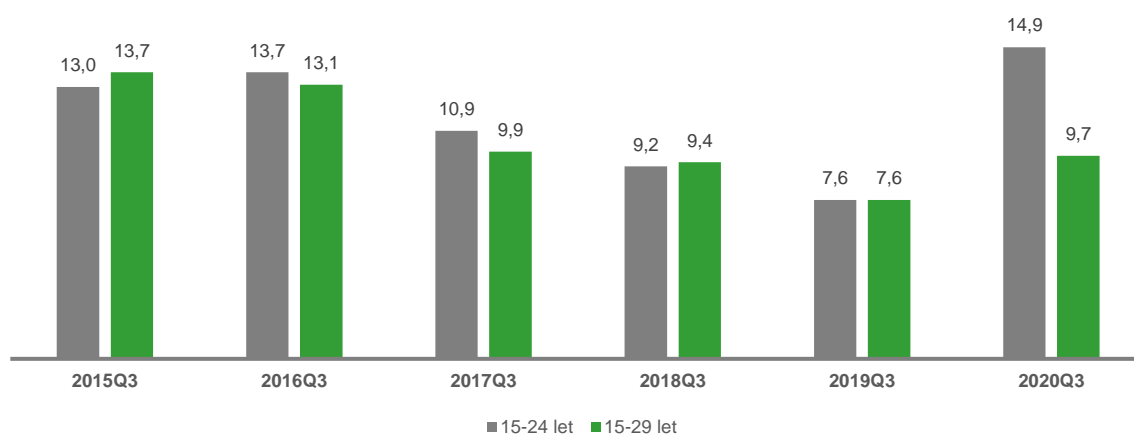
Anketna metodologija kot delovno aktivne ne upošteva samo formalno delovno aktivne, ampak tudi tiste, ki nimajo statusa zaposlene ali samozaposlene osebe, vseeno pa so opravljali določeno delo (pogodbeno delo, študentsko delo, delo za neposredno plačilo), zaradi česar je število delovno aktivnih po anketi višje glede na registrske podatke. Število brezposelnih po anketnih pogojih je nižje, delno zaradi tega, ker se registrirani brezposelni po anketnih pogojih štejejo kot delovno aktivni oz. kot neaktivni, določene osebe pa so po anketnih pogojih brezposelne, a niso prijavljene na Zavodu.

SURS anketo izvaja četrtletno, trenutno so na voljo rezultati za drugo četrtletje 2015, za primerjavo z drugimi državami pa so na voljo tudi podatki Eurostata za 3. četrtletje 2020. V večini mednarodnih primerjav se za mlade upošteva osebe, ki so stare od 15 do 24 let, zato v nadaljevanju tega poglavja kot mlade analiziramo to starostno skupino.

## 6.1. Anketna brezposelnost mladih

V Sloveniji je veliko mladih, ki so v starosti od 15 do 24 let še vedno vključeni v izobraževalni sistem, zaradi česar po registrskih podatkih ne morejo biti formalno delovno aktivni ali se prijaviti na Zavodu kot brezposelna oseba. Ker pa anketa o delovni sili upošteva dejanski položaj posameznika na trgu dela, ne njegov formalni status, se določena skupina mladih, ki je na trgu dela že aktivna, večinoma prek študentskega dela, v anketnih podatkih uvršča med delovno aktivne, ne neaktivne. Mladi, ki imajo formalno status dijaka ali študenta, hkrati pa so po anketi delovno aktivni, na nek način zamegljujejo problematiko mladinske brezposelnosti, saj neposredno vplivajo na višjo stopnjo delovne aktivnosti in na nižjo stopnjo brezposelnosti.

**Slika: Stopnja anketne brezposelnosti, Slovenija, tretja četrtletja (Q3) 2015–2020**



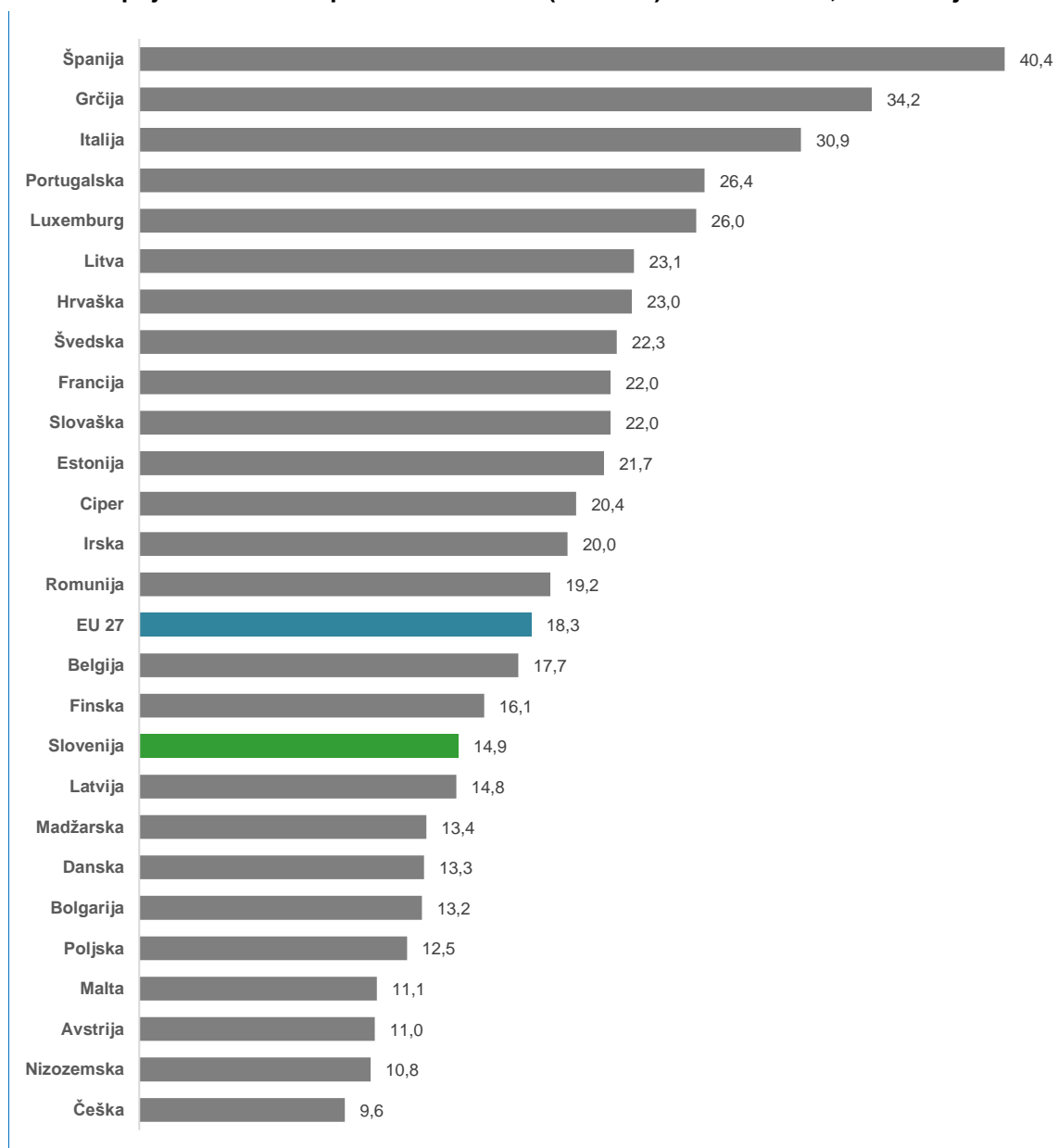
Vir: SURS, 2021.

Po anketni metodologiji je bilo v tretjem četrtletju lani brezposelnih 14,9 % mladih, starih od 15 do 24 let, v starostni skupini od 25 do 29 let pa je bila stopnja 9,7 %. (SURSa, 2021). Opaziti je znaten skok v stopnji anketne brezposelnosti med leti 2019 in 2020, kjer je težje posledice na račun pandemije občutila

mlajša starostna skupina (15-24 let), tudi v skupini 25-29 pa se je vrnila na raven let 2017-2018. V zadnjih letih (2016-2019) se je sicer stopnja brezposelnosti konstantno zmanjševala in leta 2019 celo presegla raven pred gospodarsko krizo z začetkom v 2008, v zadnjem letu pa je ponovno poskočila in predvsem med mlajšimi brezposelnimi znatno presegla raven iz leta 2015.

Razlike med stopnjo mladinske brezposelnosti v članicah EU so velike. V tretjem četrtletju lani je bila v starosti od 15 do 24 let več kot tretjina mladih v Grčiji in Španiji brezposelna. Visoka brezposelnost mladih je še v nekaterih drugih državah, za katere je značilen segmentiran trg dela in/ali težke gospodarske razmere. Najnižje stopnje beležijo v državah, kjer trg dela ni močno segmentiran oz. se lahko mladih hitreje in uspešneje vključijo na trg dela. Tudi prehod iz šolstva v zaposlitev je dobro urejen, pogosto s sistemom vajeništva, pripravništva ipd. Mladi tako delovne izkušnje pridobivajo že tekom izobraževanja in se spoznajo z bodočimi delodajalci.

**Slika: Stopnja anketne brezposelnosti mladih (15-24 let) v članicah EU, 3. četrtletje 2020**



Vir: Eurostat, 2021.

## 7 Povzetek in priporočila

- **Demografski trendi v Sloveniji niso ugodni.** Rodnost se zmanjšuje že več desetletij, posledica je, da se deleža mladih in delovno sposobnih v prebivalstvu zmanjšujeta, povečuje pa se delež starih.
- **Vedno več mladih se izobražuje na terciarni ravni.** V zadnjih treh desetletjih je vpis na univerze in druge visokošolske institucije velik, na drugi strani pa je vse nižji zlasti vpis v srednje poklicne šole. Opazno se poglobljajo strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem po delavcih s poklicno izobrazbo.
- **V letih 2015–2020 se registrirana brezposelnost znatno zmanjšala, kar je odraz okrevanja gospodarstva in odpiranja delovnih mest.** To je predvsem prispevalo k večjemu zaposlovanju mladih brezposelnih, ki so hitro odzivni, bolj aktivni pri iskanju zaposlitve, pripravljeni sprejeti tudi fleksibilne oblike zaposlitve. Obenem pa je prav mlade še sorazmerno bolj prizadela kriza zaradi pandemije, ko je registrirana brezposelnost v skupini mladih ponovno narasla. Učinek pandemije na gospodarstvo se je najbolj negativno odražal na področju gostinstva, turizma, športa in kulture ter nekaterih osebnih storitev.
- **V obdobju 2015–2020 je število delovno aktivnih mladih (po registrskih virih) naraslo za 14,2 %, z izrazito rastjo v obdobju 2015–2019 in manjšim upadom v 2020 (za -5,9 %).** Povečanje odraža hitro odzivnost mladih na trgu dela, ki so se v obdobju gospodarske rasti pospešeno zaposlovali, vpliv epidemije na trg dela v zadnjem letu pa je mlade prizadel bolj kot splošno populacijo. Mladi, ki šele vstopajo na trg dela, se pogosto tudi zaposlujejo prek fleksibilnih oblik zaposlovanja, v času krize pa so zaradi tega pogosto prvi, ki izgubijo zaposlitev.
- **Mladi se na Zavodu pogosto prijavijo kot iskalci prve zaposlitve, so nadpovprečno izobraženi ter imajo kljub pomanjkanju izkušenj več možnosti za zaposlitev kot starejši iskalci zaposlitve.** Na Zavodu so v povprečju prijavljeni krajši čas kot drugi iskalci zaposlitve, v zadnjem letu med mladimi brezposelnimi beležimo večji delež zaposlitev med odjavljenimi.
- **Mladi se v programe aktivne politike zaposlovanja vključujejo z namenom pridobivanja ustreznih delovnih izkušenj, katerih pomanjkanje je pogosto ovira pri vključevanju na trg dela.** Brezposelni mladi se tako pogosto vključujejo predvsem v programe, kjer lahko pridobijo ustrezne delovne izkušnje, pri tem pa so v povprečju bolj uspešni kot druge starostne skupine brezposelnih.
- **Stopnja registrirane brezposelnosti mladih se je do leta 2019 zniževala, v letu 2020 pa beležimo porast.** Decembra 2020 letos je bilo v starostni skupini od 15 do 24 let brezposelnih 17,6 % oseb, nadpovprečno visoka pa je bila stopnja brezposelnosti tudi v starostni skupini od 25 do 29 let (10,7 %). Na stopnjo brezposelnosti mladih do 24 let izrazito vpliva sezonska komponenta: visok porast v oktobru ter potem zmanjševanje v naslednjih mesecih.
- **Podobno kaže tudi brezposelnost mladih po Anketi o delovni sili.** V zadnjih letih (2016-2019) se je sicer stopnja anketne brezposelnosti konstantno zmanjševala in bila leta 2019 celo nižja kot pred gospodarsko krizo z začetkom v 2008. V zadnjem letu je ponovno poskočila in predvsem med mlajšimi brezposelnimi (15-24 let) znatno preseгла raven iz leta 2015. Ker anketna metodologija upošteva dejanski, ne pa formalni status na trgu dela, se po anketi med delovno aktivne uvrščajo tudi osebe, ki opravljajo študentsko delo, to pa so predvsem mladi. Zaradi tega ima študentsko delo velik vpliv na anketno stopnjo brezposelnosti mladih, saj vsakršno zmanjšanje njegovega obsega neposredno vpliva na porast stopnje anketne brezposelnosti mladih.



## 7.1. Priporočila

Na podlagi rezultatov analize smo oblikovali priporočila, ki ciljajo na preprečevanje izgube potenciala, ki ga predstavljajo mladi, ki vstopajo na trg dela ter taka, ki se ukvarjajo z reševanjem aktualne situacije brezposelnosti mladih. Zaradi izrazito negativnih demografskih trendov si namreč Slovenija ne more privoščiti, da bi se zaradi sedanjega premajhnega povpraševanja na trgu dela, potencial mladih začel izgubljati in s tem že na srednji rok povzročil krizo na trgu dela zaradi pomanjkanja usposobljene delovne sile. Mladi izgubljajo delovni potencial zaradi ponavljajočih se epizod brezposelnosti, prekarnih zaposlitev na delih, ki so pod ravni in programom dosežene izobrazbe, ali umikanja s trga dela zaradi neuspešnega iskanja zaposlitve. Po obdobju gospodarskega okrevanja pa zaradi aktualne krize kot posledice pandemije potrebujemo ustrezne ukrepe, ki bodo poskrbeli za pravočasno usmeritev in pomoč mladim na trgu dela. Na ta način lahko preprečimo trajne učinke krize in izgubljeno generacijo mladih na trgu dela.

Analize trga dela že vrsto let opozarjajo na neuskkljenost mreže izobraževalnih programov na srednješolskem in terciarnem nivoju s potrebami trga dela. Vpis mladih na poklicne in strokovne programe, po katerih trg dela stabilno povprašuje, je vse manjši ali je celo izginil; potrebe pa se pokrivajo z zaposlovanjem tujcev. Mladim je z okrepljenimi storitvami vseživljenjske karijerne orientacije v času šolanja potrebno omogočiti pridobivanje veščin za karierno odločanje, jim ponuditi kvalitetne informacije o poklicih, možnosti spoznavanja poklicev in možnosti zaposlovanja. Storitvam vseživljenjske orientacije je v času šolanja potrebno nameniti dovolj časa ter jih izvajati v skladu s strokovnimi standardi. Promocijo naravoslovnih, tehniških in IKT poklicev je potrebno omogočiti z uvajanjem raziskovalnih vsebin in pristopov k delu v kurikulum.

Potrebno je v zadostni meri promovirati ponovno vzpostavljen vajeniški sistem, saj le-ta omogoča najučinkovitejše povezovanje potreb delodajalcev z izobraževanjem mladih ter hkrati zagotavlja hitro prehajanje v redne zaposlitve. Države, ki so ohranile dualni vajeniški sistem ter visoko vključenost delodajalcev v celotno vertikalno poklicnega in strokovnega izobraževanja, imajo tudi v času krize najnižjo brezposelnost med mladimi v EU. V zadnjih letih se je sicer zmanjšal delež družboslovnih smeri na račun več naravoslovja in tehnike, kar bi bilo potrebno še spodbujati s pomočjo storitev vseživljenjske karijerne orientacije v srednjih šolah in promocije naravoslovja in tehnike med mladimi. Z namenom izboljšanja prehoda mladih iz izobraževanja v zaposlitev je potrebno okrepiti pridobivanje praktičnih izkušenj v času študija ter sistemsko urediti pripravništva na področjih, kjer so le-ta obvezna.

Za spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih mladih je potrebno okrepiti nove oblike posredovanja v zaposlitev in delo, ki vključujejo zastopanje dolgotrajno brezposelnih mladih pri delodajalcih, izbiranje kandidatov glede na njihove kompetence ipd.

Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih mladih se dosega tudi z učinkovitim izvajanjem aktivne politike zaposlovanja, prilagojenim potrebam ciljnih skupin in posameznikov, ki zagotavljajo trajnejše prehode v zaposlitev. V času aktualne krize je pomembno tudi nadaljnje izvajanje subvencioniranih zaposlitev, ki omogočajo hiter pretok nazaj v delovno aktivnost.

Mladi brezposelni potrebujejo personalizirane in usklajene ukrepe, ki bodo prispevali k premagovanju ovir za vstop na trg dela za različne podskupine. Mladi brez poklicne izobrazbe potrebujejo karierno svetovanje za odločitve o vrnitvi v izobraževanje ali vključitev v programe za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije, oziroma druge programe neformalnega izobraževanja v povezavi s potrebami trga dela. Pri tem lahko uporabimo različne prijeme, t.i. »one-stop shop«, predstavitvami na sejmih, dogodkih in skozi kanale, ki jih mladi uporabljajo (družbeni mediji), sodelovanjem z drugimi (NVO) deležniki, ki delujejo na področju mladinskega dela in mladinske kulture.

V okviru kariernega svetovanja je potrebno razviti metode za prepoznavanje kompetenc in veščin ter jih uporabljati tudi za posredovanje na prosta delovna mesta. Na ta način bodo mladi lažje tržili (delovne)



izkušnje in neformalna znanja, ki so jih pridobili v času izobraževanja. Posebno skrb bo v okviru storitev VKO potrebno posvetiti preprečevanju prehoda v dolgotrajno brezposelnost ter intenziviranju obravnave mladih, ki so že dolgotrajno brezposelni, kar zahteva trajno in ne le projektno okrepitev svetovalnega dela na Zavodu. Nekaterim mladim brezposelnim bo zadostovalo posredovanje v zaposlitev, drugi pa potrebujejo intenzivno obravnavo in prepoznavanje ovir za (re)integracijo na trg dela, za vse pa je ključna hitra identifikacija in ustrezna obravnava že po prijavi v izogib nastanku dolgotrajne brezposelnosti. Posebno skrb bo potrebno posvetiti intenzivni obravnavi dolgotrajno brezposelnih mladih in iskanju virov pomoči za težave, s katerimi se soočajo. Za del brezposelnih mladih je ključno sodelovanje s centri za socialno delo, saj le-tako lahko naslovimo kompleksnejše ovire pri iskanju zaposlitve.

Podpreti je potrebno razvoj podjetništva, socialnega podjetništva in poslovnega povezovanja ter sodelovanja z metodami so-dela (coworkinga) med mladimi. Tudi Evropska komisija priporoča tri ravni ukrepov za učinkovito odzivanje na krizne razmere zaradi Covida-19, in sicer spodbude za zaposlovanje in podjetništvo, izboljšanje kompetenc, in krepitev podpore s strani zavodov za zaposlovanje. Do sedaj je bil podjetniški potencial mladih v veliki meri prezrt, zato je potrebno pripraviti in spremljati celovit nabor ukrepov, ki bodo na ustrezen način podprli mlade z željo po podjetniški poti.

## 8 Viri in literatura

Eurostat (2021). Data. Database by themes. Population and social conditions. Labour market (labour). Employment and unemployment (Labour Force Survey) (employ). LFS series – Detailed quarterly survey results (from 1998) (lfsq). Total unemployment – LFS series (lfsq\_unemp). Unemployment rates by sex, age and nationality (%) (lfsa\_urgan). Dostopno na: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.doen> (8. 3. 2021).

Eurostat (2021): Employment and unemployment (LFS). Dostopno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/> (10. 3. 2021)

Evropska komisija (2021): Commision recommendation on an effective active support to employment following the COVID-19 crisis (EASE).

Evropska komisija, OECD in MDDSZ (2020): Policy challenges in supporting youth: the hidden NEETs.

SURS (2021). SISTAT. Dostopno na: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl> (10. 3. 2021).

ZUTD (2021). Zakon o urejanju trga dela. Uradni list Republike Slovenije. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=100223> (2. 3. 2021).

ZRSZ (2021). Število in struktura registriranih brezposelnih oseb. Interna dokumentacija. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (Martina Rameša, Viljem Spruk).

ZRSZ (2021a). Izračun stopnje registrirane brezposelnosti. Interna dokumentacija. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (Martina Rameša, Viljem Spruk).